

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kolizní úprava manželského práva

Roman Holub

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Roman HOLUB**
Osobní číslo: **R18M0118P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Kolizní úprava manželského práva.**
Zadávací katedra: **Katedra mezinárodního práva**

Zásady pro vypracování

- 1.) Úvod;
- 2.) manželské právo;
- 3.) způsobilost k uzavření manželství;
- 4.) osobní vztahy mezi manželi;
- 5.) majetkové vztahy mezi manželi;
- 6.) vyživovací povinnost mezi manželi;
- 7.) neplatnost a neexistence manželství;
- 8.) zánik manželství;
- 9.) registrované partnerství;
- 9.) závěr.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- 1) Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém;
- 2) BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-3-29]. ASPI_ID KO91_2012CZ. ISSN 2336-517X.
- 3) KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-550-0.
- 4) Haagský protokol ze dne 23.11.2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnost
- 5) 141/2001 Sb.m.s., Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí
- 6) Nařízení Rady (ES) č.2201/2003, Nařízení Brusel II bis

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Vladimíra Pejchal Grünwald, Ph.D.

Katedra mezinárodního práva

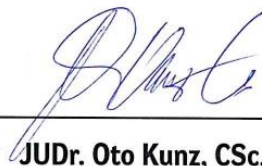
Datum zadání diplomové práce: **31. května 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

děkan

JUDr. Oto Kunz, CSc.

vedoucí katedry

V Plzni dne 30. srpna 2022

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Kolizní úprava manželského práva*“ zpracoval samostatně a veškeré prameny, ze kterých jsem čerpal, jsem v práci označil a uvedl v seznamu literatury.

.....
Roman Holub

V Plzni, dne 30.03.2023

Poděkování:

Velice rád bych tímto poděkoval své vedoucí práce, Mgr. Vladimíře Pejchalové Grünwaldové, LL.M., Ph.D, za odbornou pomoc, konzultace a cenné rady při vypracování této práce.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Manželské právo	4
2.1 Definice pojmu manželství	4
2.2 Mezinárodní komparace pojmu manželství	5
3. Způsobilost k uzavření manželství	7
3.1. Kolizní úprava v české právním řádu	7
3.2. Právo Evropské unie	8
3.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy	8
3.3.1. Lex patriae a lex loci celebrationis	9
3.3.2. Lex patriae	11
3.3.3. Lex patriae a speciální úprava pro cizince	12
3.4. Dílčí shrnutí významu lex patriae	14
4. Osobní vztahy mezi manželi.....	15
4.1. Kolizní úprava v české právním řádu	15
4.2. Právo Evropské unie	18
4.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy	18
4.3.1. Lex domicilii jakožto základní hraniční určovatel.....	18
4.3.2. Lex patriae jakožto základní hraniční určovatel	20
4.4. Dílčí shrnutí významu lex patriae	24
5. Majetkové vztahy mezi manželi.....	25
5.1. Kolizní úprava v českém právním řádu	26
5.1.1. Majetkové poměry v zákonném režimu.....	26
5.1.2. Majetkové poměry ve smluveném režimu	27
5.2. Právo Evropské unie	29
5.2.1. Volba rozhodného práva	31
5.2.2. Neexistence dohody o volbě rozhodného práva	32
5.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy	34
5.4. Dílčí shrnutí významu lex patriae	35
6. Vyživovací povinnost mezi manželi.....	36
6.1. Kolizní úprava v české právním řádu	37
6.2. Haagský protokol z roku 2007	38
6.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy	41
6.3.1. Hraniční určovatel lex patriae oprávněné osoby.....	41
6.3.2. Hraniční určovatel lex patriae povinné osoby.....	43

6.4.	Dílčí shrnutí významu lex patriae	43
7.	Neplatnost a neexistence manželství.....	44
7.1.1	Neexistence manželství.....	45
7.1.3	Neplatnost manželství.....	46
7.1.	Kolizní úprava v českém právním řádu	46
7.2.	Právo Evropské unie	48
7.3.	Dvoustranné mezinárodní smlouvy	49
7.4.	Dílčí shrnutí významu lex patriae	51
8.	Zánik manželství	53
8.1.	Kolizní úprava v českém právním řádu	53
8.2.	Právo Evropské unie	55
8.3.	Dvoustranné mezinárodní smlouvy	57
8.4.	Dílčí shrnutí významu lex patriae	58
9.	Registrované partnerství	59
9.1.	Kolizní úprava v českém právním řádu	60
9.2.	Právo Evropské unie	62
9.3.	Dílčí shrnutí významu lex patriae	63
10.	Závěr	64
	Seznam použitých zkratk	70
	Seznam použitých pramenů	74
	Cizojazyčné resumé	84

1. Úvod

Mezinárodní právo soukromé, ve smyslu „*souboru zvláštních právních norem, určených výlučně pro úpravu soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem, které je zvláštním odvětvím právního řádu*“¹ nabývá na stále zvyšující se významnosti především ve spojení s celosvětovým trendem globalizace.

Tato definice mezinárodního práva soukromého zcela jistě definuje mezinárodní právo soukromé z pohledu tuzemského právního řádu, ovšem je na místě zdůraznit, že terminologie není vždy v mezinárodním kontextu totožná.²

Příkladem z pohledu práva Anglie ekvivalent „private international law“ bývá chápán jakožto soubor kolizních norem obsažených v právní řádu. Na rozdíl od toho právo Francie vykládá pojem „droit international privé“ širěji, kdy zahrnuje i pravidla pro získání či pozbytí státního občanství. Závěrem právo Spojených států amerických vykládá pojem „private international law“ jakožto soubor případů, ve kterých je obsažen vnější prvek ve vztahu ke Spojeným státům americkým.³

Globalizace se zcela jistě neomezuje pouze na ekonomické procesy pohybu zboží, ale zahrnuje i kulturní a sociální aspekty, jenž zakládají prvotní podmínky pro zvýšenou četnost navazování sociálních interakcí s mezinárodním prvkem. V dnešní době nelze považovat za ojedinělé případy, kdy se lidé či celé rodiny stěhují do jiných zemí, a to ať už z důvodů ekonomických, pracovních, rodinných či jiných.⁴

Zvýšená četnost navazování sociálních interakcí osob mající odlišnou státní příslušnost zcela jistě zvyšuje pravděpodobnost vzniku manželství se zahraničním prvkem, kterým jsem se rozhodl věnovat v této práci. Za zásadní otázku v oblasti manželského práva je třeba považovat problematiku kolizních norem, které provádějí navázání právního vztahu na právní řád předmětného státu.

¹ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K., *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 9788073805500, str. 27.

² EVANS, D.M. *International Law*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2006, ISBN 978-0-19-928270-8. str. 21.

³ STONE, P., *The Conflict of Laws*. New York: Longman group Limited, 1995 ISBN 0 582 083818 CSD, str.1.

⁴ STONE, P. *The Conflict of Laws*. New York: Longman group Limited, 1995 ISBN 0 582 083818 CSD, str.1.

Kolizní normy neobsahují samy o sobě závazné pravidlo chování, ale pouze určují, kterého právního řádu se použije pro daný soukromoprávní poměr s mezinárodním prvkem.⁵

Kolizní normy z pohledu legislativně technické konstrukce lze rozčlenit na dvě části, kterými jsou rozsah a navázání. Zatímco rozsah označuje okruh právních otázek, na které se daná kolizní norma vztahuje, navázání stanovuje právní řád, kterého se užije pro úpravu právního poměru. K navázání se užívá hledisek, kterými jsou právě hraniční určovatelé.⁶

Hraniční určovatel představuje „určitou skutečnost významnou pro daný druh právních poměrů či otázek označených v rozsahu kolizní normy, která rozhoduje o určení práva, kterého se má použít pro jejich úpravu.“⁷ S určitým zjednodušením lze hraniční určovatele definovat jakožto významné skutečnosti pro určení rozhodného právního řádu.

Při velice krátkém zahraničním exkurzu za účelem komparace doktrinální definice pojmu hraničního určovatele, je možné doplnit, že právo Anglie hraniční určovatelé zvané „connecting factors“ definuje širěji jakožto faktory sloužící „k určení příslušnosti soudu nebo zahraničního soudu a k určení práva rozhodného pro hmotněprávní otázky.“⁸

V oblasti manželského práva za nejhojněji užívané hraniční určovatele lze označit hraniční určovatele *lex patriae*, *lex domicilii*, *lex rei situace*, *lex fori* či *lex loci celebrationis*.

Hraniční určovatel *lex patriae* určuje za rozhodný právní řád právní řád státu, jehož je osoba státním příslušníkem. Z tohoto pohledu by se mohlo zdát, že určení rozhodného práva dle státní příslušnosti je jasné a bezesporné, avšak je třeba neopomenout osob mající dvě či dokonce několik státních občanství, nebo je-li osoba bezdomovcem.⁹

Předmět zájmu této práce představuje právě hraniční určovatel *lex patriae*, komparace jeho četnosti a významnosti ve vztahu k dalším hraničním určovatelům.

⁵ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 9788073805500, str. 99.

⁶ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 9788073805500, str. 105.

⁷ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 9788073805500, str. 116.

⁸ STONE, P. *The Conflict of Laws*: New York: Longman group Limited, 1995 ISBN 0 582 083818 CSD str. 9.

⁹ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 9788073805500, str.124.

Na počátku tvorby hypotézy této práce stanul rozdíl mezi 6. vydáním publikace *Mezinárodní právo soukromé*¹⁰ a vydáním 9. publikace *Mezinárodní právo soukromé*.¹¹ Předmětná rozdílnost spočívá v odlišné míře deklarace významnosti hraničního určovatele *lex patriae*. Zatímco k roku 2004 měla státní příslušnost základní postavení jako hraniční určovatel, ve znění z roku 2022 má státní příslušnost jako hraniční určovatel jen svůj určitý význam. Otázkou však je, zdali při komplexním provedení analýzy ZMPS, mezinárodních smluv a práva komunitárního se skutečně postupem času upouští od hraničního určovatele *lex patriae*.

Cílem této práce je ověřit následující hypotézu.

V průběhu času dochází ke změně významnosti a četnosti užití hraničního určovatele lex patriae sloužícího k navázání na rozhodný právní řád v kolizních normách manželského práva.

V této práci si kladu za cíl vytvořit ucelený rozbor kolizních norem upravující kolizní otázky manželského práva obsažených v tuzemském právním řádu, v mezinárodních smlouvách a v právu komunitárním. K ověření či vyvrácení hypotézy této práce užiji především metodu deskriptivní s prvky metody komparativní.

K uvedení do problematiky této práce poslouží kapitola nazvaná *Manželské právo*. Tato kapitola je věnována výkladu pojmům manželství a manželské právo. Kromě toho zahrnuje krátký exkurz do historického vývoje těchto pojmů a stručnou komparaci v mezinárodním kontextu.

Kapitola nazvaná *Způsobilost k uzavření manželství* začíná rozbohem hraničních určovatelů zvolených zákonodárcem při tvorbě ZMPS. Společně s rozbohem předmětného ustanovení ZMPS bude vyložena i s tím úzce související problematika mobilního konfliktu. Následně po vyčerpání kolizní úpravy obsažené v ZMPS se autor věnuje bilaterálním smlouvám upravující volbu práva rozhodného pro otázky způsobilosti k uzavření manželství. Především z důvodu, že účelem této práce není pouze demonstrace jednotlivých kolizních norem, jsou bilaterální smlouvy rozčleněny do podkapitol dle preference hraničních určovatelů, a to na (i) *lex patriae* a *lex loci celebrationis*, (ii.) *lex patriae* a (iii.) *lex patriae* a speciální úprava pro cizince. V souvislosti s hraničními určovateli obsaženými v

¹⁰ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, ISBN 8072391666, str. 349.

¹¹ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 9788073808891, str. 340.

bilaterálních smlouvách bude podán též výklad rozdílu mezi pojmy trvalý pobyt a obvyklé bydliště.

Kapitola nazvaná osobní vztahy mezi manželi obsahuje rozbor kolizních norem stanovující rozhodný právní řád pro otázky osobních vztahů mezi manželi. Nejprve se v této kapitole věnuji rozboru předmětných ustanoveních ZMPS doplněné o rozbor dříve účinných kolizních norem obsažených v ZMPSP. Následně jsou podrobeny rozboru kolizní normy osobních vztahů mezi manželi obsaženy ve dvoustranných mezinárodních smlouvách.

Následující tematický okruh tvoří rozbor kolizních norem upravující majetkové vztahy mezi manželi a mezi manželi bývalými. Nejprve v rámci této kapitoly budou rozebrány předmětné kolizní normy obsažené v ZMPS, které budou dále rozčleněny na kolizní úpravu majetkových poměrů v zákonném režimu a v režimu smluveném. Následně, a to na rozdíl od kapitol předcházejících, budou podrobeny rozboru kolizní normy obsažené v právu komunitárním. Stejným způsobem jako kolizní ustanovení ZMPS upravující majetkové poměry mezi manželi, i kolizní úprava majetkových poměrů mezi manželi obsažená v právu komunitárním bude pro účely této práce rozčleněna do dvou podkapitol, a to dle hlediska uzavření dohody o volbě práva rozhodného na straně jedné a neexistence dohody o volbě práva rozhodného na straně druhé. Závěrem autor neopomíjí ani kolizní úpravu obsaženou v bilaterálních smlouvách. S ohledem na totožnost kolizní úpravy s kolizní úpravou osobních poměrů mezi manželi obsažených v tentýchž smlouvách, je na tomto místě pouze proveden odkaz na kapitolu předcházející.

V kapitole nazvané Vyživovací povinnost mezi manželi bude rozebrána kolizní úprava vyživovací povinnosti mezi manželi a vyživovací povinnost mezi manželi bývalými. Ačkoliv si je autor zcela vědom hmotněprávních odlišností vyživovací povinnosti ve vztahu k manželovi na straně jedné a k bývalému manželovi na straně druhé, obsažené v tuzemském právním řádu, předmětné kolizní normy tyto nároky upravují společně. S ohledem na to se jeví jako vhodné sloučení těchto dvou jinak samostatných nároků do jedné kapitoly. Úvodem se tato kapitola zabývá velice stručnou charakteristikou a definicí pojmu vyživovací povinnosti, která plynule navazuje na právní úpravu obsaženou v ZMPS. S ohledem na skutečnost, že ZMPS ve vztahu k vyživovací povinnosti mezi manželi výslovně odkazuje na přímo použitelné právo Evropské unie, tak ucelenému rozboru

kolizních norem bude podroben až Haagský protokol z roku 2007, ze kterého kolizní problematika vyživovací povinnosti práva Evropské unie vychází.

Kapitola věnovaná neplatnosti a neexistenci manželství definuje tyto pojmy a provádí komparaci mezi nimi. Následně je rozebrána kolizní úprava obsažená v ZMPS, právu Evropské unie a ve dvoustranných mezinárodních smlouvách.

Předposlední kapitola této práce je věnována problematice zániku manželství. V první řadě pojednává o způsobech zániku manželství dle právní úpravy a následně o kolizní úpravě rozvodu manželství obsažené v ZMPS, právu Evropské unie a ve dvoustranných mezinárodních smlouvách.

Závěrem této práce autor neopomíjí kolizní úpravu registrovaného partnerství. Předmětem poslední kapitoly je výklad kolizních norem upravujících institut registrovaného partnerství včetně jeho definice a komparace v mezinárodním prostředí.

2. Manželské právo

Pro účely této práce je zcela nezbytné nejprve definovat pojem manželského práva. Manželské právo nelze definovat univerzálně, a proto autor této práce považuje za vhodné se nejprve zabývat definicí manželského práva v českém právním řádu a následně provést mezinárodní komparaci tohoto pojmu.

2.1 Definice pojmu manželství

Manželské právo je možné v rámci systému práva zařadit do práva soukromého. Manželské právo není toliko označováno za samostatný právní obor, ale za odnož práva rodinného. To lze v prostředí české právní úpravy podložit systematikou Občanského zákoníku.

Občanský zákoník upravuje manželství v části druhé, hlavě první nazývající se právě rodinné právo. Zařazení rodinného práva obsahující právní úpravu manželství nebylo vždy předmětem občanských zákoníků. V občanském zákoníku z roku 1964¹², který byl zrušen ke dni 1.1.2014, panovala absence úpravy rodinného práva, a tedy i práva manželského. Zákonná úprava rodinného práva se nacházela v samostatném Zákoně o rodině.

¹² Zákon č. 40/1964 Sb., Předcházející občanský zákoník.

Institut manželství je velice obtížné definovat v obecné rovině. Je třeba vzít v potaz, že manželství se vyvíjí v každé kultuře odlišně a hmotněprávní odlišnosti institutu manželství jsou v určitých kulturách významně odlišné.

S ohledem na význam institutu manželství je třeba ponechat prostor pro definici a hmotněprávní pojetí manželství každému státu samostatně.

Při historickém exkurzu je možné si povšimnout, že z pohledu římského práva „*manželství (matrimonium) bylo definováno jako spojení muže a ženy, obsahující společný způsob života*“¹³ nebo jako „*právem uznané trvalé společenství života mezi mužem a ženou.*“¹⁴

V prostředí českého právního řádu je manželství definováno jakožto „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“¹⁵

Odlišnou dikcí ovšem obdobným významem definoval manželství již Obecný zákoník občanský, který vstoupil v účinnost dne 01.01.1812, k pojmu manželství uvádí: „*Rodinné poměry zakládají se smlouvou manželskou. V manželské smlouvě dvě osoby různého pohlaví projevují podle zákona svoji vůli, že budou žít v nerozlučném společenství, děti ploditi, je vychovávat a poskytovat si vzájemnou pomoc*“.^{16, 17} Zde je na místě doplnit, že oproti tomuto chápání manželství, jakožto manželské smlouvy, vylučuje již komentářová literatura k předcházející právní úpravě manželství obsažené v Zákoně o rodině.¹⁸

2.2 Mezinárodní komparace pojmu manželství

Kulturní odlišnost lze sledovat i při komparaci současných národních úprav. Oproti české právní úpravě například francouzský Občanský zákoník stanovuje, že „*manželství uzavírají dvě osoby různého nebo stejného pohlaví*“¹⁹, australský Zákon o manželství definuje manželství jako „*svazek dvou lidí s vyloučením všech*

¹³ BALÍK, S. *Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-256-1. str. 212.

¹⁴ HRDINA, I. A., DOSTALÍK, P. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8. str. 44.

¹⁵ § 655 - Občanský zákoník.

¹⁶ § 44 - Zákona č. 946/1811 Sb., Obecný zákoník občanský, ve znění účinném do dne 31.12.1965

¹⁷ TUNA, F. *ROZVOD A ROZLUKA*, Praha, Knihotiskárna Vsetečka a spol., 1927, str. 9.

¹⁸ HOLUB, M., NOVA, H., HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde Praha a.s., 2005. ISBN 8072015176, str. 13.

¹⁹ Článek 143 - Code Civil, [online]. [cit. 2023-03-15]. v originálním znění: „Le mariage est contracté par deux personnes de sexe différent ou de même sexe.“

ostatních, který je dobrovolně uzavřen na celý život²⁰ a vietnamský Zákon o manželství stanovuje, že manželství je dobrovolné, pokrokové, monogamní a manželé si jsou rovni²¹.

Ani jazykové ekvivalenty samotného výrazu manželství neznamenaají vždy totéž. K tomu doktrína common law v odborné literatuře doplňuje, že pojem „common law marriage“ je třeba vykládat jako manželský obřad, jehož formální platnost určí anglický soud s odkazem na požadavky anglického zvykového práva, modifikované s ohledem na podmínky existující v zemi uzavření manželství.²² Uzavřením manželství dochází ke změně statutu osob, ze kterého vyplývají určitá práva a povinnosti.²³ Manželství je dle práva Anglie možné rozvést pouze v případě, kdy je manželství nenávratně rozvráceno.²⁴

Kromě rozlišností samotné definice manželství, zcela zásadní odlišnosti panují i v hmotněprávní úpravě podmínek k uzavření manželství. Zatímco tuzemský právní řád stanovuje možnost uzavřít manželství osobám starším 18 let²⁵ či osobám starším 16 let, pokud jsou k tomu výjimečně dány důvody a soud uzavření manželství povolí²⁶, příkladem vietnamský Zákon o manželství stanovuje minimální věk pro uzavření manželství na 20 let v případě mužů a odlišně na 18 let v případě žen.²⁷

Nadto dále příkladem vietnamský Zákon o manželství neumožňuje vyhovět návrhu na rozvod manželství podaný manželem v případě, kdy je manželka těhotná, právě porodila dítě nebo se stará o dítě mladší 12 měsíců.²⁸ Manželství lze ovšem rozvést i v těchto případech, pokud je v průběhu soudního řízení prokázáno, že se

²⁰ Článek 5 - Australský Marriage Act 1961, [online]. [cit. 2022-12-10]. v originálním znění: „*marriage means the union of 2 people to the exclusion of all others, voluntarily entered into for life.*“ Dostupné v anglickém jazyce z: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2018C00441>.

²¹ Článek 2 odst. 1 - Vietnamský Zákon o manželství a rodině, Národního shromáždění č. 22/2000/QH10, ze dne 09.06.2000, Hanoj.

²² STONE, P. *The Conflict of Laws*: New York: Longman group Limited, 1995 ISBN 0 582 083818 CSD str. 43.

²³ STANDLEY, K., *Family law*: New York. 6. vydání: PALGRAVE MACMILLAN, 2008 ISBN 978-0-230-53746-0, str. 42.

²⁴ BLACK, J., BRIDGE, J., BOND, T., GRIBBIN, L. *A PRACTICAL APPROACH TO FAMILY LAW*. 8. vydání: New York: Oxford University Press, 2007 ISBN 978-0-19-921276-7, str. 62.

²⁵ § 672 odst. 1 – Občanský zákoník.

²⁶ § 672 odst. 2 – Občanský zákoník.

²⁷ Článek 8 odst. 1 písm. a - Vietnamský Zákon o rodině, zákon č. No. 52/2014/QH13, ze dne 26 června 2014, Hanoj. [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné v anglickém jazyce z: <https://vietnamlawenglish.blogspot.com/2014/06/vietnam-marriage-and-familylaw-2014.html>.

²⁸ Článek 51 odst. 3 - Vietnamský Zákon o rodině, zákon č. No. 52/2014/QH13, ze dne 26 června 2014, Hanoj. [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné v anglickém jazyce z: <https://vietnamlawenglish.blogspot.com/2014/06/vietnam-marriage-and-familylaw-2014.html>.

jeden z manželů dopouští na druhém domácího násilí, které má významný dopad na psychiku, fyzické zdraví či dokonce život druhého z manželů.²⁹

Výše nastíněné příklady rozlišností v hmotněprávní úpravě manželství v jednotlivých státech stvrzují významnost kolizních norem v oblasti manželského práva.

3. Způsobilost k uzavření manželství

K určení, zdali je osoba způsobilá k uzavření manželství, je nezbytné nejprve zkoumat, zdali splňuje podmínky způsobilosti k uzavření manželství. V případě vůle osob uzavřít manželství s mezinárodním prvkem, je třeba se nejprve vypořádat s kolizní úpravou a určit rozhodné právo pro posouzení podmínek způsobilosti.

3.1. Kolizní úprava v české právním řádu

Zákon o mezinárodním právu soukromém stanoví že „*způsobilost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti se řídí právem státu, jehož je tato osoba občanem.*“³⁰ Citované ustanovení je v poměru speciality k obecnému ustanovení § 29 odst. 1 ZMPS, který naopak stanovuje hraniční určovateli obvyklého pobytu neboli *lex domicilii*. Současná úprava stanovující, že „*hraničním určovatelem zůstává státní občanství snoubence*“³¹, neboli *lex patriae*, navazuje na předchozí právní úpravu obsaženou v Zákoně o mezinárodním právu soukromém a procesním³².

Způsobilost k uzavření manželství je třeba posuzovat u každého z budoucích manželů separátně, a to na základě hmotněprávní úpravy státu, kterého je osoba občanem. Z časového hlediska je rozhodným okamžikem pro splnění

²⁹ Článek 56 odst. 3 3 - Vietnamský Zákon o rodině, zákon č. No. 52/2014/QH13, ze dne 26 června 2014, Hanoj, Dostupné v anglickém jazyce z:

<https://vietnamlawenglish.blogspot.com/2014/06/vietnam-marriage-and-family-law-2014.html>

³⁰ § 48 odst. 1 – ZMPS.

³¹ ZAVADILOVÁ, M. § 48. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-24]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

³² § 19 – ZMPSP.

podmínky způsobilosti k uzavření manželství okamžik uzavření manželského svazku.

Význam časového hlediska je zásadní především v otázce mobilního konfliktu. Mobilní konflikt neboli změna statutu reaguje na skutečnost, kdy z povahy věci některé hraniční určovatelé nejsou zcela časově stabilní. Zde je tedy nezbytné „rozlišovat mezi hraničními určovateli, které jsou ve skutečnosti stálé, konstantní“³³, neměnné povahy a na druhé straně mezi těmi, které jsou fakticky proměnlivými. Za příklad proměnlivé či časově nestabilizované skutečnosti, která představuje hraničního určovatele, je možno uvedení státní příslušnosti. Ačkoliv lze předpokládat, že státní příslušnost je stav relativně trvalý, zcela jistě nelze vyloučit nabytí odlišného státní příslušnosti či též její pozbytí.

Výše uvedené kolizní posouzení rozhodného právního řádu pro určení způsobilosti k uzavření manželství na základě ZMPS lze aplikovat pouze za předpokladu, že způsobilosti k uzavření manželství není pro daný okruh osob, respektive v tomto případě manželů, upravena vyhlášenou mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána či upravena v přímo použitelných ustanoveních práva Evropské unie.³⁴

3.2. Právo Evropské unie

V současné době panuje absence kolizních norem upravující způsobilost uzavřít manželství na úrovni komunitárního práva neboli práva Evropské unie. V oblasti mezinárodních smluv je situace odlišná. Česká republika je vázána vícero mezinárodními smlouvami upravující kromě jiné způsobilost k uzavření manželství. V části těchto mezinárodních smluv lze spatřovat odlišnosti oproti aplikaci ZMPS.

3.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy

S ohledem na vysokou četnost dvoustranných mezinárodních smluv, které obsahují kolizní úpravu způsobilosti k uzavření manželství, ve snaze o zvýšení přehlednosti budou dvoustranné mezinárodní smlouvy rozčleněny do podkapitol, a

³³ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 9788073805500, str. 119.

³⁴ § 2 – ZMPS.

to dle hlediska stanoveného hraničního určovatele pro otázky způsobilosti k uzavření manželství.

3.3.1. Lex patriae a lex loci celebrationis

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou ponechává jakožto hraniční určovatel lex patriae, a to pro každého z manželů separátně. Nadto dále uvádí, „*ohledně okolností vylučujících manželství musí být dodrženy kromě toho i požadavky právního řádu smluvní strany, na jejímž území se manželství uzavírá.*“³⁵ Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že pro unesení způsobilosti k uzavření manželství není dostatečné, aby pouze obě osoby uzavírající manželství byly způsobilé dle hmotněprávní úpravy státu, kterých je každý z nich samostatně státním občanem. Kromě toho i ten z manželů, který je z hlediska místa uzavření manželství cizincem, je povinen splňovat hmotněprávní podmínky způsobilosti k uzavření manželství státu, kde je umístěno místo uzavření manželství. Tedy kromě hraničního určovatele lex patriae je nezbytné posoudit způsobilost i dle hraničního určovatele lex loci celebrationis, tedy z pohledu právního řádu státu, ve kterém je umístěno místo uzavření manželského sňatku.³⁶

Obdobně je tomu v případě sňatků mezi českým občanem a občanem Bulharska. Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou, která byla inkorporována do právního řádu Československé socialistické republiky v roce 1978, stanovuje hraniční určovatel pro způsobilost k uzavření manželství lex patriae,³⁷ ovšem v následujícím odstavci téhož ustanovení smlouva stanovuje, že „*ustanovení odstavce 1 tohoto článku nevylučuje použití právního řádu smluvní strany, na jejímž území se manželství uzavírá, pokud jde o okolnosti, které bezvýjimečně vylučují uzavření manželství.*“³⁸ Uvedená smluvní konstrukce je obdobná formulaci ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.

³⁵ Článek 18 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.

³⁶ HAYWARD, R., *Conflict of Laws*, čtvrté vydání, London, Cavendish Publishing Limited, 2006, ISBN: 1-85941-972-0, str. 2.

³⁷ Článek 32 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

³⁸ Článek 32 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

Při komparaci těchto smluv je nezbytné se zaměřit na rozsah navázání hraničního určovatele *lex loci celebrationis*. Zatímco v případě Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou je nezbytné splnit požadavky hmotněprávní úpravy dle hraničního určovatele *lex patriae* u každého z manželů samostatně, a navíc u každého z manželů dle hraničního určovatele *lex loci celebrationis*. V případě manželství mezi občanem České republiky a občanem Bulharska je třeba kromě splnění podmínek právního řádu stanoveného hraničním určovatelem *lex patriae* nezbytné splnit hmotněprávní podmínky, které stanovuje právní řád státu určeného hraničním určovatelem *lex loci celebrationis*, avšak pouze v rozsahu hmotněprávních požadavků „*bezvýjimečně vylučují uzavření manželství*“.³⁹

Zcela totožný hraniční určovatel jako ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou obsahuje i Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.⁴⁰

Touto smlouvou je v současné době vázána s Českou republikou Bosna a Hercegovina, Chorvatská republika, Kosovská republika, Republika Severní Makedonie, Slovinská republika a Srbská republika.

Stejnou kombinaci hraničních určovatelů v daném rozsahu užívá i Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou, a to ve svém Článku 18 odstavce 1.⁴¹

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik, ve svém Článku 24 odst. 1 uvádí, že „*podmínky uzavření manželství se řídí pro každého z budoucích manželů právním řádem smluvní strany, jejímž je občanem. Musí být však dodržena ustanovení právního řádu smluvní strany, na jejímž území se manželství uzavírá, o překážkách uzavření manželství.*“⁴²

S ohledem na výše uvedené jsou předmětné dva hraniční určovatelé. Prvním z nich je *lex patriae*, který odkazuje na užití právních norem státu, kterého je každý

³⁹ Článek 32 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

⁴⁰ Článek 23 odst. 1.2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.

⁴¹ Článek 18 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

⁴² Článek 24 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

z manželů státním příslušníkem. Následně právní úprava dle hraničního určovatele lex loci celebrationis se užije v rozsahu překážek uzavření manželství.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik je v současné době⁴³ závazná pro Běloruskou republiku⁴⁴, Gruzii⁴⁵, Kyrgyzskou republiku⁴⁶, Moldavskou republiku⁴⁷ a Ruskou federaci.

3.3.2. Lex patriae

Z mezinárodních smluv, které za hraničního určovatele stanoví výlučně hraničního určovatele lex patriae, lze uvést Smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou. Tato smlouva ve svém článku 20. uvádí, že „*Uzavření manželství se řídí právními řády smluvních stran, jejichž jsou osoby hodlající uzavřít manželství občany.*“⁴⁸ Zcela však tato smlouva upouští od hraničního určovatele lex loci celebrationis, který je ve výše uvedených smlouvách hojně, a to alespoň v omezeném rozsahu aplikován.

Výlučný hraniční určovatel lex patriae v otázce způsobilosti k uzavření manželství bude aplikován i v případě uzavírání sňatku mezi občanem České republiky a Maďarské republiky. Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou v úvodu Hlavy III., a to konkrétně v Článku 26 stanovuje hraničního určovatele tak, že „*Podmínky uzavření manželství se řídí pro každého státního občana, který hodlá uzavřít manželství, právním řádem smluvní strany, jejíž je státním občanem.*“⁴⁹

Významově zcela totožně hraničního určovatele pro otázky způsobilosti k uzavření manželství definuje i další pomyslná skupina mezinárodních smluv, které tvoří Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a

⁴³ Pojem „*současné doby*“ je pro účely této práce zamýšlen okamžik odevzdání této Diplomové práce.

⁴⁴ Sdělení č. 79/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Běloruskem.

⁴⁵ Sdělení č. 82/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Gruzii.

⁴⁶ Sdělení č. 80/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Kyrgyzskou republikou.

⁴⁷ Sdělení č. 81/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Moldavskou republikou.

⁴⁸ Článek 20 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.

⁴⁹ Článek 26 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou.

Mongolskou lidovou republikou⁵⁰, Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou⁵¹ a Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Republikou Uzbekistán⁵².

3.3.3. Lex patriae a speciální úprava pro cizince

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Republikou Uzbekistán navíc vymezuje podmínky uzavírání manželství pro osoby, které nejsou státními příslušníky ani jedné ze smluvních zemí, ale v jedné ze smluvních stran se zdržují na základě uděleného povolení k trvalému pobytu.

Pro tyto osoby, které nejsou státními příslušníky ani v jedné smluvní strany, bude za rozhodné právo stanoveno právo státu, ve kterém bylo osobě uděleno povolení k pobytu.

Článek 26 odst. 1 Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Republikou Uzbekistán výslovně stanovuje: *„Podmínky uzavření manželství se řídí pro každého z budoucích manželů právním řádem smluvní strany, jejímž je občanem; pro ostatní osoby zdržující se na území jedné ze smluvních stran se řídí právním řádem té smluvní strany, na jejímž území mají povolení k pobytu.“*⁵³

Dikce citovaného článku konstatuje, že pro užití právního řádu jedné ze smluvních stran, osoba, která není občanem žádné ze smluvních stran, musí splnit kumulativně dvě podmínky, a to aby (i) se zdržovala na území jedné ze smluvních stran a zároveň (ii) aby měla na území jedné ze smluvních stran uděleno povolení k trvalému pobytu.

Dle autora této práce však nelze citované ustanovení zcela připodobnit k hraničnímu určovateli lex domicilii, jak by se mohlo při prvním zamyšlení zdát. Hraniční určovatel lex domicilii odkazuje na místo obvyklého pobytu osoby, který je třeba zásadně oddělit od pojmu trvalého pobytu, který zcela jistě nemusí představovat faktické místo bydliště osoby.

„Obsah pojmu „obvyklé bydliště“ není totožný s obsahem pojmu „trvalý pobyt“ kterého užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, v němž daná osoba bydlí s úmyslem se zde

⁵⁰ Článek 19 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.

⁵¹ Článek 25 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.

⁵² Článek 26 odst. 1 - Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán.

⁵³ Článek 26 odst. 1 - Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán.

*trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. Místo, kde se fyzická osoba (pouze) zdržuje je, na rozdíl od místa bydliště, místem, kde se tato osoba zdržuje bez úmyslu zdržovat se tam trvale.*⁵⁴ Pojem obvyklého bydliště je dle judikatury Soudního dvora Evropské unie „*místem, kde jsou soustředěny zájmy dané osoby*“.⁵⁵ K tomu též judikatura Soudního dvora Evropské unie doplňuje, že v pojmu obvyklý pobyt je třeba neopomínat přídavné jméno obvyklý. Právě dané přídavné jméno zdůrazňuje, že takové bydliště musí vykazovat určitou trvalost či pravidelnost.⁵⁶

Obvyklé bydliště ze své povahy není hraničním určovatelem zcela vždy časově stabilním či neměnným. Jistě mohou v životě jedince nastat důvody, pro které se osoba rozhodne místo svého obvyklého bydliště přemístit.

Při následném posuzování mobilního konfliktu nelze rozhodnout o tom, v jaký okamžik, či zdali došlo k přesunu místa obvyklého bydliště na základě uplynutí zákonné lhůty po dobu, po kterou se osoba v daném místě zdržovala. Za prvé takováto lhůta není v žádné právní normě stanovena a následně za druhé takováto časová podmínka by nemohla úplně vystihnout smysl hraničního určovatele obvyklého pobytu. Přesun obvyklého bydliště je třeba zkoumat především z pohledu vůle dané osoby zříditi si v daném místě „*trvalé nebo obvyklé centrum svých zájmů s úmyslem přiznat tomuto místu stálou povahu*“.⁵⁷ Časový interval, po který se daná osoba v předmětném místě nachází lze považovat pouze za indicii k posouzení hlediska stálosti, avšak nemůže být jediným hlediskem bez ohledu na další skutkové okolnosti.

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 02.06.2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

⁵⁵ Stanovisko generálního advokáta M. Campos Sánchez-Bordony, sp. zn. C-289/20, přednesené dne 8. července 2021, ve věci IB v. FA., identifikátor ECLI: ECLI:EU:C:2021:561.

⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (prvního senátu), sp. zn. C-497/10 PPU, ze dne 22. prosince 2010, ve věci Barbara Mercredi v. Richard Chaff, bod 44, ECLI:EU:C:2010:829, dostupné na

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83470&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=148973>.

⁵⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie, ve věci C-497/10 PPU, ze dne 22. prosince 2010 ve věci Barbara Mercredi v. Richard Chaff, bod 51, ECLI:EU:C:2010:829, dostupné na <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83470&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=148973>.

3.4. Dílčí shrnutí významu *lex patriae*

S ohledem na výše uvedený rozbor jednotlivých právních pramenů je zde na místě pro úplnost zhodnotit význam hraničního určovatele *lex patriae* ve vztahu ke způsobilosti k uzavření manželství.

Nejprve je nutno konstatovat, že kolizní úprava způsobilosti k uzavření manželství obsažená v ZMPS zachovává totožného hraničního určovatele, jako předcházející kolizní úprava obsažená v ZMPSP, a to právě hraničního určovatele *lex patriae*. S ohledem na to zcela jistě nelze vyvodit, že by se v tuzemské kolizní úpravě způsobilosti k uzavření manželství, jakkoliv snižoval význam hraničního určovatele *lex patriae*.

Dvoustranné mezinárodní smlouvy, které zcela jistě v oblasti kolizní úpravy manželského práva lze označit za prameny poměrně starší, v oblasti stanovení hraničního určovatele pro posouzení způsobilosti k uzavření manželství obsahují rozmanitější kolizní úpravu. Ačkoliv za hraničního určovatele téměř vždy stanovují hraničního určovatele *lex patriae*, mnoho z těchto smluv stanovuje kumulativní použití více hraničních určovatelů, kterými jsou *lex patriae* a *lex loci celebrationis*.

Dále lze doplnit, že dvoustranné mezinárodní smlouvy, které stanovují kumulativní použití hraničních určovatelů *lex patriae* a *lex loci celebrationis*, lze rozčlenit na ty, které vyžadují splnění podmínek rozhodného právního řádu stanoveného dle hraničního určovatele *lex loci celebrationis* v celém rozsahu posouzení způsobilosti k uzavření manželství a na dvoustranné mezinárodní smlouvy, které vyžadují splnění podmínek stanovených rozhodným právním řádem na základě hraničního určovatele *lex loci celebrationis* pouze v rozsahu podmínek bezvýjimečně vylučujících uzavření manželství.

Za jedinou výjimku, kdy by hraniční určovatel *lex patriae* nebyl vůbec aplikován, lze označit kolizní ustanovení obsažené ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Republikou Uzbekistán, které stanovuje kolizní úpravu odlišně pro státní příslušníky jedné ze smluvních stran a pro osoby disponující povolením k pobytu udělené jednou ze smluvních stran. Kdy v případě, že osoby hodlající uzavřít manželství disponující povolením k pobytu, nebude rozhodný právní řád navázán dle hraničního určovatele státní příslušnosti, ale bude navázán na právní řád státu, ve kterém bylo dané osobě uděleno povolení k pobytu.

Z výše uvedeného vyplývá, že i v oblasti kolizních norem stanovující rozhodný právní řád pro posouzení způsobilosti k uzavření manželství význam hraničního určovatele *lex patriae* je naprosto zásadní. Ačkoliv mnoho dvoustranných smluv vyžaduje splnění hmotněprávních podmínek i právního řádu, který je navázán hraničním určovatelem *lex loci celebrationis*, vždy je v těchto případech hraniční určovatel *lex loci celebrationis* stanoven kumulativně s hraničním určovatelem *lex patriae*. K tomu je nezbytné doplnit, že dvoustranné mezinárodní smlouvy jsou starším pramenem práva nežli kolizní úprava obsažená v ZMPS.

Proto je nezbytné shrnout, že v oblasti kolizních norem stanovující rozhodný právní řád pro způsobilost k uzavření manželství nedochází v průběhu plynutí času ke změně významnosti hraničního určovatele *lex patriae* a lze hledisko státní příslušnosti označit svou měrou aplikovatelnosti za nejvýznamnější.

4. Osobní vztahy mezi manželi

Osobní vztahy mezi manželi tradičně představují vzájemná práva a povinnosti manželů. V hmotněprávním pojetí těmito povinnostmi mohou být příkladem povinnost žít společně, povinnost vzájemné věrnosti, povinnost vzájemné pomoci, povinnost respektovat vzájemnou úctu⁵⁸ či právo na vzájemné zastupování mezi manželi, které je kromě dalších zakotveno v Občanském zákoníku.⁵⁹

4.1. Kolizní úprava v české právním řádu

Kolizní úpravu osobních vztahů mezi manželi obsahuje Zákon o mezinárodním právu soukromém, v ustanovení § 49 odst. 1, který uvádí, že *„Osobní poměry manželů se řídí právním řádem státu, jehož jsou oba občany. Jsou-li občany různých států, řídí se tyto poměry právním řádem státu, v němž mají oba manželé obvyklý pobyt, jinak českým právním řádem.“*⁶⁰

⁵⁸ § 687 odst.2 - Občanský zákoník.

⁵⁹ § 696 - Občanský zákoník.

⁶⁰ §49 odst.1 – ZMPS.

Z dikce citovaného ustanovení je zcela zřejmé, že zákonodárce nestanovil pouze jednoho hraničního určovatele, jak je tomu v případě způsobilosti k uzavření manželství, avšak zákonodárce stanovil kaskádu hraničních určovatelů.

Kaskáda hraničních určovatelů představuje stupňovou soustavu hraničních určovatelů, která *„je postavena na tom, že následný hraniční určovatel nastupuje až tehdy, pokud není naplněn hraniční určovatel předchozí.“*⁶¹

Hraniční určovatel *lex patriae* bude užit vždy, pokud oba manželé budou státními příslušníky jednoho státu. Z toho vyplývá, že pokud budou v České republice pobývat manželé, kteří mají totožné státní občanství odlišné od českého občanství, bude užito právo státu, jehož jsou oba manželé občané. Pokud je každý z manželů odlišného státního občanství, jistě nelze společnou státní příslušnost aplikovat. Pro tento případ zákonodárce stanovil hraniční určovatel *lex domicilii*.⁶² Následně poté, pokud není možné určit rozhodné právo na základě výše uvedených hraničních určovatelů, užije se hraniční určovatel *lex fori*, tedy český právní řád.

V nastíněné kolizní úpravě osobních vztahů mezi manželi obsažené v ZMPS si lze povšimnout odlišností oproti předcházející právní úpravě obsažené v ZMPSP. Kdy ZMPSP k navázání rozhodného právního řádu stanovil hraničního určovatele společné státní příslušnosti manželů. Pokud však rozhodný právní řád nebylo možné navázat podle kritéria společné státní příslušnosti, rozhodný právní řád byl stanoven dle hraničního určovatele *lex fori*.⁶³

V oblasti osobních vztahů mezi manželi je třeba předpokládat situace, kdy rozhodné právo určené na základě hraničního určovatele nebude respektovat zásadu rovnoprávnosti mezi manželi.⁶⁴ Nutno zdůraznit, že rovnost je zaručena jednak Listinou základních práv a svobod⁶⁵, tak i příkladem Protokole č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod⁶⁶. Dokonce i příkladem ZMPS stanovuje, že *„cizinci mají v oblasti svých osobních a majetkových práv, pokud ZMPS nebo jiným právním předpisem není stanoveno něco jiného, stejná práva a stejné povinnosti jako státní občané České republiky a české právnické osoby.“*⁶⁷

⁶¹ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 9788073805500, str. 121.

⁶² Rozsudek Obvodního soudu Praha 3 ze dne 16.09.2022 sp. zn. 21 C 88/2022 – 50.

⁶³ § 21 odst. 1 – ZMPS.

⁶⁴ § 687 odst. 1 - Občanský zákoník.

⁶⁵ Čl. 1 – Listina.

⁶⁶ Čl. 5 - Protokol č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁶⁷ §26 odst. 2 – ZMPS.

Tato rovnost se vztahuje analogicky i na rovnost práv a povinností mezi manželi, která je dále stanovena v § 687 odst.1, jenž uvádí, že „*manželé mají rovné povinnosti a práva.*“⁶⁸ Pokud by příkladem některý cizí právní řád vyžadoval pro určité právní jednání manželky souhlas manžela (a nikoli naopak), pak by byl případně, za splnění dalších podmínek § 4 zákona č. 89/2012 Sb.⁶⁹, který stanovuje, že „*ustanovení zahraničního právního řádu, jehož se má použít podle ustanovení tohoto zákona, nelze použít, jestliže by se účinky tohoto použití zjevně přičily veřejnému pořádku...*“⁷⁰ dán důvod pro užití výhrady veřejného pořádku.

„*Výhrada veřejného pořádku je ustanovení právního řádu, které umožňuje a zároveň zavazuje odmítnout výjimečně použití ustanovení zahraničního právního řádu, které se má v daném případě použít na základě tuzemské kolizní normy, jestliže by účinky tohoto použití v oblasti tuzemského právního řádu byly zásadně nepřijatelné.*“⁷¹

Výhrada veřejného pořádku reaguje na sociální odlišnosti jednotlivých kultur. Právní normy se vyvíjí s ohledem na geopolitický kulturní vývoj odlišně, v důsledku čehož není vyloučen vznik situací, ve kterých norma cizího právního řádu, které by mělo být jinak užito na základě tuzemské kolizní normy, může být z pohledu tuzemského právního řádu zcela přičící se základním principům, základním hodnotám či zásadám.

Základní zásady, na kterých je nutno bez výhrady trvat v oblasti rodinného práva dle Rozsudku Městského soudu v Praze tvoří „*princip monogamie či zájem a blaho dítěte, neboť se jedná o ustálené a neměnné normy, které v zásadě nepodléhají novelizacím a které tvoří základní pilíře celého systému, na němž je rodinné právo vystavěno.*“⁷² Krajský soud v Brně se s tímto tvrzením Městského soudu v Praze ztotožnil a doplnil, že „*dle názoru zdejšího soudu*⁷³ *na roveň takto významných zásad lze stavět zásadu českého rodinného práva, že manželství mohou uzavřít pouze muž a žena, tedy osoby opačného pohlaví.*“⁷⁴

⁶⁸ § 687 odst. 1 - Občanský zákoník.

⁶⁹ § 4 - Občanský zákoník.

⁷⁰ § 4 - Občanský zákoník.

⁷¹ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 9788073808891, str. 196.

⁷² Rozsudek Městského soudu v Praze, ze dne 04.04.2016, č.j. 5 A 185/2012 – 58.

⁷³ Zde myšleno ve smyslu Krajského soudu v Brně.

⁷⁴ Rozsudek Krajského soudu v Brně, ze dne 22.08.2017, č.j. 29 A 122/2015 – 34.

V takovémto případě výhrada veřejného pořádku plní obranou funkci a stanoví, že nehledě na kolizní normu se užije práva tuzemského. Odmítnutí aplikace cizí právní normy by však mělo být výjimečné.

4.2. Právo Evropské unie

V oblasti komunitárního práva panuje absence kolizní unijní úpravy osobních vztahů mezi manželi.

Pro úplnost, avšak pouze v teoretické úrovni je na místě doplnit, že pokud by v budoucnu vznikla kolizní úprava osobních vztahů mezi manželi na poli Evropské unie, bylo by nezbytné vycházet z principu přednosti komunitárního práva před právem vnitrostátním, která byla mnohokrát deklarována Evropským soudním dvorem. Prvním rozhodnutím Evropského soudního dvora, které deklarovalo přednost práva komunitárního bylo rozhodnutí již z roku 1964 ve věci *Costa v. E.N.E.L*⁷⁵

4.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy

Totožně jako v předcházející kapitole z důvodu značného rozsahu dvoustranných mezinárodních smluv, které obsahují kolizní úpravu osobních vztahů mezi manželi, budou dvoustranné mezinárodní smlouvy systematicky rozděleny dle hlediska stanoveného hraničního určovatele, pomocí kterého jednotlivé dvoustranné mezinárodní smlouvy provádí navázání osobních vztahů mezi manželi na rozhodný právní řád.

4.3.1. Lex domicilii jakožto základní hraniční určovatel

Úvodem za významnou mezinárodní smlouvu je třeba považovat Smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních, a to především svým rozsahem množství států, na jejichž občany se ustanovení této smlouvy vztahují.

⁷⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie, sp. zn. 6/64, ze dne 15. července 1964, ve věci *Flaminio Costa v. Ente nazionale energia elettrica*, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:61964CJ0006&from=CS>.

Jak již bylo výše v této práci zmíněno, tato smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik je aplikovatelná v současné době pro Běloruskou republiku⁷⁶, Gruzii⁷⁷, Kyrgyzskou republiku⁷⁸, Moldavskou republiku⁷⁹ a Ruskou federaci.

Hraniční určovatel rozhodný pro osobní vztahy mezi manželi je systematicky zařazen do části II. této Smlouvy, a to konkrétně do Článku 25, který společně upravuje osobní a majetkové vztahy manželů. První odstavec článku 25 Smlouvy stanovuje, že za předpokladu, kdy manželé mají společné bydliště na území jednoho ze smluvních států, pro určení rozhodného práva je rozhodný hraniční určovatel *lex domicilii*, tedy společné bydliště obou manželů. Kromě toho tato Smlouva stanovuje rozhodný právní řád i za situace, kdy manželé nemají společné bydliště na území jednoho státu. K tomu Článek 25 odst. 2 stanovuje: *„Má-li jeden z manželů bydliště na území jedné smluvní strany a druhý na území druhé smluvní strany a mají-li přitom oba manželé stejné státní občanství, řídí se jejich osobní a majetkové vztahy právním řádem té smluvní strany, kterými jsou občany.“*⁸⁰

Na základě citovaného ustanovení v případě, kdy manželé nemají společné bydliště na území pouze jednoho smluvního státu, není možné ze zcela logických důvodů hraniční určovatel *lex domicilii* aplikovat. Namísto toho za předpokladu, kdy oba manželé jsou státními příslušníky jednoho státu, avšak nemají společné bydliště pouze na území jednoho ze smluvních států, smlouva upravuje hraniční určovatel *lex patriae*, tedy státní příslušnost obou manželů. Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že v praktické rovině bude hraniční určovatel *lex patriae* užit v případě, kdy jsou manželé státními příslušníky jednoho a téhož smluvního státu, ale každý z manželů má své bydliště na území jiného smluvního státu.

Tato smlouva upravuje i situace, ve kterých má každý z manželů má bydliště v odlišném smluvním státě a každý z manželů má odlišné státní občanství, respektive jeden z manželů je státním příslušníkem jedné ze smluvních stran a

⁷⁶ Sdělení č. 79/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Běloruskem.

⁷⁷ Sdělení č. 82/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Gruzii.

⁷⁸ Sdělení č. 80/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Kyrgyzskou republikou.

⁷⁹ Sdělení č. 81/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Moldavskou republikou.

⁸⁰ Článek 25 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

druhý z manželů je státním příslušníkem jiné smluvní strany. V tomto případě se budou osobní vztahy řídit právním řádem státu, ve kterém měli manželé své poslední společné bydliště.⁸¹

Závěrem pro vyčerpání všech v praxi předvídatelných případů tato Smlouva stanoví, že v případě, kdy manželé nemají a ani v minulosti neměli žádné společné bydliště na území jednoho ze smluvních států a nejsou občany jednoho ze smluvních států, bude užit hraniční určovatel dle místa soudu, kterému byl návrh podán, tedy *lex fori*.⁸²

Při odbočení z kolizní úpravy je zcela jistě zajímavé neopomenout, že článek 25 této Smlouvy stanoví také pravomoc orgánů k řízení o osobních vztazích. Dle tohoto ustanovení je pravomocný pouze orgán toho státu, jehož právní řádu bude aplikován na základě kolizních norem. Z důvodu nemožnosti aplikovatelnosti tohoto pravidla na případy, kdy manželé nemají ani v minulosti neměli žádné společné bydliště na území jednoho ze smluvních států a nejsou ani občany jednoho a téhož smluvního státu, věta 2. odstavce 5. článku 25 této smlouvy stanoví, že pravomoc k řízení o osobních vztazích je dána orgánům obou smluvních stran.⁸³

Pro úplnost Totožnou kaskádu hraničních určovatelů obsahuje Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán.⁸⁴

4.3.2. Lex patriae jakožto základní hraniční určovatel

Za druhou svým rozsahem působnosti významnou, a to především co do počtu současných států, pro které je závazná, je třeba považovat Smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií, která se dotýká kromě jiné úpravy vztahů ve věcech rodinných.

Smlouva stanovuje určení rozhodného právního řádu na základě kaskády tří hraničních určovatelů. Osobní poměry manželů se primárně řídí právním řádem smluvní strany, jejímiž jsou oba manželé občany. Primárním hraničním určovatel pro oblast osobních vztahů Smlouva mezi Československou socialistickou

⁸¹ Článek 25 odst. 3 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

⁸² Článek 25 odst. 4 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

⁸³ Článek 25 odst. 5 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

⁸⁴ Článek 17 - Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán.

republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií stanoví hraničního určovatele lex patriae, neboli státní příslušnost.⁸⁵

Zcela zřejmý důraz na snahu, aby hraničním určovatelem bylo právě společné občanství manželů vyplývá i z formulace druhého hraničního určovatele, který bude užít, pokud nelze rozhodné právo určit na základě společné státní příslušnosti. Odstavec druhý článku 24 Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií uvádí *„Pokud jeden z manželů je občanem jedné smluvní strany a druhý občanem druhé smluvní strany, řídí se jejich osobní a majetkové poměry právním řádem smluvní strany, jejíž občanství měli naposledy oba manželé současně.“*⁸⁶

Citované lze tedy aplikovat na případy, kdy manželé byli státní příslušníci jednoho a téhož smluvního státu, avšak jeden z manželů státní občanství, jež bylo totožné s druhým manželem, pozbyl.

Závěrem, pokud není možné určit rozhodné právo dle výše uvedeného společného státního občanství či posledního společného státního občanství v minulosti, rozhodný právní řád bude stanoven na základě hraničního určovatele lex domicilii, tedy dle místa, kde manželé mají nebo měli své poslední společné bydliště.⁸⁷

Je třeba zdůraznit, že daná Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií neobsahuje kolizní úpravu situací, ve kterých mají manželé odlišnou státní příslušnost a nemají a zároveň ani neměli v minulosti žádné společné bydliště na území jednoho ze smluvních států.

Absenci řešení takovéto situace považuje autor této práce za nešťastnou. V teoretické rovině v situacích, kdy manželé nemají ani neměli totožné státní občanství a zároveň nemají ani nikdy neměli společné bydliště v témže státě, nelze kolizní ustanovení pro osobní vztahy mezi manželi v této Smlouvě aplikovat, nezbývá nežli aplikovat kolizní ustanovení obsahující ZMPS.

Totožnou kaskádu hraničních určovatelů, která je stanovena Smlouvou mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou

⁸⁵ Článek 24 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.

⁸⁶ Článek 24 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.

⁸⁷ Článek 24 odst. 3 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.

Jugoslávií, obsahuje též Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.⁸⁸

Důraz na aplikaci hraničního určovatele *lex patriae* klade i Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou, která kolizní otázku osobních práv mezi manželi upravuje ve svém Článku 33. Odstavec první tohoto článku, který uvádí, že „*osobní a majetkové poměry manželů, kteří jsou státními občany jedné ze smluvních stran a mají bydliště na území druhé smluvní strany, se řídí právním řádem smluvní strany, jejímiž jsou státními občany,*“⁸⁹ se užije k určení rozhodného právní řádu v případě, kdy budou kumulativně splněny dvě kritéria, kterými jsou, že manželé jsou státními občany jedné ze smluvních stran a mají bydliště na území druhé smluvní strany. Při splnění těchto obou kritérií bude rozhodný právní řád určen na základě hraničního určovatele *lex patriae*.

V případě nesplnění, byť i jednoho z uvedených kritériích, tedy státního občanství obou manželů jedné smluvní strany a lokace bydliště na území druhého státu, odstavec druhý téhož článku Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou stanovuje, že v případě, kdy každý z manželů je odlišné státní příslušnosti, rozhodný právní řád upravující osobní poměry mezi manželi bude právní řád určen dle společného bydliště, a to takového, které manželé v rozhodné době mají či *ad eventum* měli jakožto poslední.⁹⁰

Hraniční určovatel *lex patriae* se významně projevuje i ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou, která ve svém Článku 19. odstavce 1. stanovuje, že za kumulativního splnění totožného státního občanství obou manželů a pobytu na území druhé smluvní strany, se osobní vztahy řídí právě právním řádem státu, kterého jsou manželé státními příslušníky.⁹¹ Dle odstavce 2. téhož Článku hraniční určovatel *lex patriae* bude aplikován i v případě, kdy každý z manželů bude mít pobyt na území jiného smluvního státu, avšak oba manželé jsou státními občany jednoho státu.⁹² Pro případy, kdy manželé nemají totožné státní občanství, ale každý z manželů je občanem jiné smluvní strany,

⁸⁸ Článek 20 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.

⁸⁹ Článek 33 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

⁹⁰ Článek 33 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

⁹¹ Článek 19 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

⁹² Článek 19 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

Smlouva s Kubánskou republikou stanovila určení rozhodné právo, jakožto právní řád státu, na území kterého, manželé mají nebo měli své poslední bydliště.⁹³

Zcela stejně za základního hraničního určovatele, kterým se řídí osobní vztahy mezi manželi, stanovuje společnou státní příslušnost i dvoustranná Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.⁹⁴ Obdobně jakožto příkladem Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou stanovuje Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou v Článku 21 odst. 2 hraničního určovatele pro případy, kdy nelze rozhodný právní řád zvolit na základě státní příslušnosti. Zde je rozhodný právní řád smluvní strany, ve které mají či v minulosti měli manželé své společné bydliště. Pokud by manželé žádné společné bydliště neměli „*použije soud, před kterým se vede řízení, svůj právní řád*“⁹⁵, tedy hraniční určovatel *lex fori*.

Totožnou kaskádu hraničních určovatelů v problematice osobních vztahů mezi manželi, kterou obsahuje Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou, je dále obsažena ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou,⁹⁶ ve Smlouvě mezi Českou republikou a Rumunskem⁹⁷ a ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.⁹⁸

Obdobnou kaskádu hraničních určovatelů obsahuje též Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou v článku 26. Při důsledné komparaci těchto dvoustranných mezinárodních smluv je třeba neopomínat odlišnost v případě, kdy nelze rozhodný právní řád určit na základě státního občanství. Zatímco Článek 21 odst. 2 Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou stanovuje určení rozhodného právního řádu dle místa současného či *ad eventum* posledního společného bydliště manželů. Smlouva mezi Československou socialistickou

⁹³ Článek 19 odst. 3 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

⁹⁴ Článek 21 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.

⁹⁵ Článek 21 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.

⁹⁶ Článek 27 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou.

⁹⁷ Článek 27 - Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem.

⁹⁸ Článek 19 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.

republikou a Polskou lidovou republikou aspekt posledního společného bydliště zcela opomíjí a ponechává volbu rozhodného právního řádu státu pouze dle místa aktuálního společného bydliště.⁹⁹

4.4. Dílčí shrnutí významu *lex patriae*

Na rozdíl od předcházející kapitoly nazvané způsobilost k uzavření manželství, dochází v kolizní normách stanovující rozhodný právní řád, kterým se řídí osobní vztahy mezi manželi k zásadní změně hraničního určovatele *lex patriae*.

Danou zásadní změnou je, že hraničním určovatelem již nebývá státní příslušnost každého z manželů separátně, avšak společná státní příslušnost manželů.

Význam hraničního určovatele *lex patriae* v kolizních normách stanovující rozhodný právní řád pro osobní vztahy mezi manželi dokládá skutečnost, že právě společná státní příslušnost představuje základního hraničního určovatele obsaženého v ZMPS pro otázky osobních vztahů mezi manželi. Totožně za základního hraničního určovatele v oblasti osobních vztahů mezi manželi stanovoval společnou státní příslušnost i ZMPSP.

Odlišnosti kolizní úpravy osobních vztahů mezi manželi v ZMPS a ZMPSP lze spatřovat pouze při aplikaci náhradního hraničního určovatele, kde ZMPS stanovuje hraničního určovatele obvyklého pobytu namísto hraničního určovatele *lex fori* stanoveného v ZMPSP. I když zcela jistě nelze vyloučit situace, ve kterých bude nezbytné aplikovat náhradního hraničního určovatele, primární důraz na navázání hraničním určovatelem *lex patriae* zůstává v průběhu běhu času neměnný.

V oblasti dvoustranných mezinárodních smluv lze shrnout, že hraniční určovatel *lex patriae* je obsažen ve všech předmětných mezinárodních smlouvách obsahující kolizní normy osobních vztahů mezi manželi. Zde je však nezbytné rozlišovat, zdali hraniční určovatel *lex patriae* je základním hraničním určovatelem či hraničním určovatelem náhradním.

Dvoustrannými mezinárodními smlouvami, které *lex patriae* nestanovují jako základního hraničního určovatele, ale hraničního určovatele náhradního, je Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských

⁹⁹ Článek 26 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.

socialistických republik a Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán. Ačkoliv tyto smlouvy nelze zcela jistě opomíjet a nadto Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik zavazuje značné množství současných států, jedná se o menšinovou skupinu dvoustranných smluv.

S ohledem na shora uvedené je na místě shrnout, že společná státní příslušnost manželů představuje nejhojněji stanovený hraniční určovatel v kolizních normách upravující osobní vztahy mezi manželi. Význam společné státní příslušnosti v průběhu běhu času nelze označit za oslabující, a to především proto, že jediné zjištěné odchylky, ve kterých společná státní příslušnost není základním hraničním určovatelem tvoří pouze dvě dvoustranné mezinárodní smlouvy, které je však nezbytné považovat za starší pramen práva. V návaznosti na to je nezbytné shrnout, že v oblasti kolizní úpravy osobních vztahů mezi manželi byla hypotéza této práce vyvrácena.

5. Majetkové vztahy mezi manželi

Významným aspekt manželství tvoří majetkové poměry mezi manželi. Mezinárodní aspekt majetkových poměrů mezi manželi může pramenit z dvou skutečností. Za prvé se jedná o případy, kdy manželé jsou státními příslušníky jiného státu či za druhé kdy manželé v době trvání manželství žili na území více států. V takovémto případě lze hovořit o tzv. migrujících manželstvích.¹⁰⁰

S ohledem na fakt, že právní úprava majetkových vztahů mezi manželi obsahuje v různých státech, a to i státech Evropské unie významné odlišnosti¹⁰¹, je zcela zásadní určení rozhodného právního řádu státu, kterým se majetkové vztahy mezi manželi řídí.

¹⁰⁰ ZAVADILOVÁ, M. § 48. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-25]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁰¹ PFEIFFER, M. *Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů [online]*. [cit. 2023-01-02]. Notářská komora České republiky, ze dne 22.03.2019. dostupné na https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_691-kolizni-nastrahy-smluveneho-majetkoveho-rezimu-manzelu#ftnref33.

5.1. Kolizní úprava v českém právním řádu

V prostředí českého právního řádu kolizní problematika je obsažena ustanovení odst. 3 a odst. 4 § 49 ZMPS. Kolizní úprava majetkových vztahů s mezinárodním prvkem obsažená v ZMPS je systematicky rozčleněna do dvou odstavců, a to na základě skutečnosti, jestli majetkové vztahy mezi manželi jsou upraveny na základě zákonného režimu či zdali jsou upraveny smluvně.

5.1.1. Majetkové poměry v zákonném režimu

V případě, kdy se manželé nerozhodli upravit si své majetkové poměry odlišně od zákonného režimu, ZMPS stanovuje, že „majetkové poměry manželů se řídí právním řádem státu, ve kterém mají oba manželé obvyklý pobyt; jinak právním řádem státu, jehož jsou oba manželé občany; jinak českým právním řádem.“¹⁰² Pro úplnost manželské majetkové společenství v zákonném režimu se nazývá společné jmění manželů. Terminologické označení společné jmění manželů je užíváno ode dne 01. srpna 1998.¹⁰³

Při komparaci osobních poměrů mezi manželi, které ZMPS upravuje v téhož § 49, ovšem ve svém odstavci 1., a majetkových poměrů v zákonném režimu, je vhodné si povšimnout odlišnosti stanovení základního hraničního určovatele.

Zatímco základním hraničním určovatelem pro otázky osobních vztahů v ZMPS je hraniční určovatel *lex patriae*,¹⁰⁴ v případě majetkových poměrů je základním hraničním určovatelem obvyklý pobyt.¹⁰⁵ Následně až v případě, kdy určení rozhodného právního řádu v otázkách osobních vztahů mezi manželi na základě kritéria obvyklého pobytu selže, nastupuje hraniční určovatel *lex patriae*. Hraniční určovatel *lex fori* se užije totožně k určení rozhodného právního řádu jak v otázkách osobních, tak v případě majetkových vztahů za předpokladu, kdy rozhodný právní řád nebude možné určit na základě společné státní příslušnosti manželů ani společného místa obvyklého pobytu.

¹⁰² § 49 odst. 3 – ZMPS.

¹⁰³ PSUTKA, J., *Společné jmění manželů*. 1. vydání. 2015. Praha: C.H. Beck, ISBN: 978-80-7400-565-7, str.1.

¹⁰⁴ § 49 odst. 1 – ZMPS.

¹⁰⁵ § 49 odst. 3 – ZMPS.

Ke kritériu obvyklého pobytu je na tomto místě třeba poznamenat, že pro potřeby kolizního posouzení místa společného obvyklého pobytu manželů je kritérium společného obvyklého pobytu splněno i tehdy, kdy oba manželé mají v rozhodný okamžik obvyklý pobyt na území jednoho státu.¹⁰⁶ Není přitom rozhodné, zdali se jedná o stejné místo ve smyslu jednoho konkrétního obydlí, či jestli manželé dokonce tvoří společnou domácnost ve smyslu ekonomické jednotky.

Ostatně lze očekávat, že spory mezi manželi týkající se společného majetku, popřípadě režimu společného jmění manželů či obdobné formy majetkového režimu, vyvstanou až v okamžiku, kdy manželé žijí odděleně.¹⁰⁷

5.1.2. Majetkové poměry ve smluveném režimu

Výše uvedená kaskáda hraničních určovatelů stanovující rozhodný právní řád pro otázky majetkových poměrů mezi manželi by sama o sobě de facto vylučovala možnost uzavření dohody o volbě rozhodného právního řádu, kterým se majetkové poměry mezi manželi budou řídit.

Možnost volby rozhodného právního řádu je novinkou ZMPS. Předchozí zákonná úprava kolizní úpravy majetkových vztahů obsažená ZMPSP, který byl zrušen ke dni 01.01.2014, pouze v otázce smluvené úpravy majetkového režimu stanovovala, že „*Smluvená úprava manželského majetkového práva se posuzuje podle právního řádu, který byl pro majetkové vztahy manželů rozhodný v době, kdy k úpravě došlo.*“¹⁰⁸

Citované ustanovení § 21 odst. 2 ZMPSP představuje časovou neboli temporální stabilizaci hraničního určovatele. Časová stabilizace hraničního určovatele je významná především v otázce mobilního konfliktu, avšak jistě nezakládá oprávnění manželů zvolit si rozhodný právní řád, kterým se jejich majetkové vztahy budou pro futuro řídit.

¹⁰⁶ ZAVADILOVÁ, M. § 48. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-22]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁰⁷ ZAVADILOVÁ, M. § 48. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-26]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁰⁸ § 21 odst. 2 – ZMPSP.

Zákonodárce při tvorbě ZMPS v § 49 odst. 4 věty první ponechal identickou formulaci časové stabilizace hraničního určovatele, která byla obsažena v ZMPSP. Takto byla ponechána časová stabilizace hraničního určovatele k okamžiku uzavření smluvené úpravy majetkového režimu, čímž zákonodárce de facto vyloučil vznik pochybností o volbě právního řádu, které by mohly vzniknout možnou faktickou proměnlivou povahou kritéria představující hraničního určovatele.

V prostředí českého právního řádu smluvenou úpravou majetkového režimu mezi manželi mohou být režimy „*oddělených jmění, režim vyhražující vznik společného jmění ke dni zániku manželství a režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.*“¹⁰⁹

Ustanovení § 49 odst. 4 ZMPS nadto dále konstituuje možnost volby rozhodného právního řádu státu, kterým se smluvený majetkový režim bude řídit. Volba rozhodného právního řádu státu však není neomezená, přičemž omezení je možno rozdělit na omezení materiální a formální.¹¹⁰

Z nadhledu kolizní problematiky lze považovat za zásadní limitaci především limitaci materiální, která je založena na omezení volby rozhodného právního řádu státu, „*jehož je jeden z manželů občanem, nebo v němž má jeden z manželů obvyklý pobyt, nebo právním řádem státu, v němž je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc, nebo českým právním řádem.*“¹¹¹ Lze shrnout, že v případě, kdy se manželé rozhodnou svůj majetkový režim upravit smluvně a tedy odlišně od režimu zákonného, zákonodárce ponechal možnost provedení volby jednoho z více alternativních hraničních určovatelů, kterými jsou *lex patriae*, *lex domicilii*, *lex rei sitae* či *lex fori*.

Volbu alternativního hraničního určovatele jistě nelze slučovat s pojmem kaskády hraničních určovatelů, pro kterou se též užívá pojem žebřík. Zatímco kaskádu hraničních určovatelů lze připodobnit ke stupňovité pyramidě, kdy níže postavený hraniční určovatel se použije až tehdy, kdy nelze aplikovat hraniční určovatel předchozí, alternativní hraniční určovatelé stojí na pomyslné rovině a tedy volba jejich aplikace není odvislá od jakékoli nemožnosti užití předcházejících

¹⁰⁹ § 717 odst. 1 - Občanský zákoník.

¹¹⁰ ZAVADILOVÁ, M. § 48. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-28]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹¹¹ § 49 odst. 4 – ZMPS.

hraničních určovateli.¹¹² V případě alternativní volby hraničního určovatele tak není významné lingvistické pořadí jednotlivých hraničních určovateli obsažených v kolizní normě.

Následně pro úplnost, limitaci volby rozhodného právního řádu z formálního hlediska tvoří požadavek na formu dohody o volbě rozhodného právního řádu. Dohoda musí být uzavřena dle ZMPS ve formě notářského zápisu,¹¹³ tedy ve formě veřejné listiny.¹¹⁴

V případě, kdy je dohoda uzavírána na území jiného státu, musí se jednat o zápis obdobný k notářskému zápisu, který lze považovat notářskému zápisu ve smyslu českého právního řádu za rovný. Požadavek formy veřejné listiny velice úzce souvisí s úpravou smlouveného majetkového režimu obsaženém v Občanském zákoníku, dle kterého „*Smlouva o manželském majetkovém režimu vyžaduje formu veřejné listiny.*“¹¹⁵

5.2. Právo Evropské unie

Přestože v otázkách kolizních norem upravující způsobilosti k uzavření manželství či problematiku osobních vztahů mezi manželi panuje absence unijní úpravy, kolizní problematika majetkový vztahů mezi manželi je upravena v Nařízení Rady (EU) 2016/1103.

Kolizní úprava majetkových poměrů mezi manželi je systematicky zařazena do kapitoly III. Nařízení Rady (EU) 2016/1103, nazvané „Rozhodné právo“. Majetkové poměry mezi manželi dle výkladového ustanovení obsaženého Nařízení Rady (EU) 2016/1103 představují „*soubor pravidel týkající se majetkových vztahů mezi manželi navzájem a ve vztahu ke třetím osobám vyplývajících z manželství nebo z jeho zrušení.*“¹¹⁶

V tomto místě je třeba zdůraznit, že právě III. kapitola z pohledu časové působnosti lze aplikovat pouze na majetkové vztahy manželů, „*kteří uzavřeli*

¹¹² KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 9788073808891, str. 123.

¹¹³ § 49 odst. 4 – ZMPS.

¹¹⁴ DOBIÁŠ, P. § 49. In: DOBIÁŠ, P. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-2-28]. ASPI_ID KO9112012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹¹⁵ § 716 odst. 2 - Občanský zákoník.

¹¹⁶ Článek 3 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

*manželství nebo kteří určili právo rozhodné pro své majetkové poměry v manželství k 29. lednu 2019 či později.*¹¹⁷

Kapitola III. Nařízení Rady (EU) 2016/1103 zakládá dvě hlavní zásady, prolínající se volbou rozhodného práva. Tyto zásady jsou zásada univerzální použitelnosti¹¹⁸ a zásada jednoty rozhodného práva¹¹⁹.

Zásada univerzální použitelnosti zakládá povinnost aplikace právního řádu, který je určen na základě kolizní normy, a to bez ohledu na to, zdali kolizní norma odkazuje na právní řád státu, který je členským státem Evropské unie či který členským státem není. Unifikující právní normy obsahující zásadu univerzální použitelnosti v plném rozsahu de facto vylučují aplikaci do té doby přijaté kolizní normy jednotlivých smluvních států.¹²⁰ V tomto ohledu je však nezbytné neopomínat na výše uvedenou časovou působnost kapitoly III. Nařízení Rady (EU) 2016/1103, dle které vnitrostátní kolizní úprava bude stále aplikována na majetkové poměry manželů, kteří kumulativně splní dvě podmínky, kterými jsou uzavření manželství přede dnem 29. ledna 2019 a kteří si pro své majetkové poměry neurčili právo rozhodné přede dnem 29. ledna 2019.¹²¹

Zásady jednoty rozhodného práva stanovuje, že rozhodný právní řád stanovený na základě kolizní normy obsažené v kapitole III. Nařízení Rady (EU) 2016/1103, bude rozhodným pro veškerý majetek náležící do majetkových poměrů manželů.¹²² Není přitom pro volbu rozhodného právního řádu významná lokace ať movité či nemovité věci. Jednota rozhodného práva se vztahuje jak na volbu rozhodného práva manželi, tak i na režim při neexistenci volby rozhodného práva.¹²³

¹¹⁷ Článek 69 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹¹⁸ Článek 20. - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹¹⁹ Článek 21. - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹²⁰ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 9788073808891, str. 57.

¹²¹ PFEIFFER, M. *Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů* [online]. [cit. 2023-02-10]. Notářská komora České republiky, ze dne 22.03.2019, el. dostupné na: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_691-kolizni-nastrahy-smluveneho-majetkového-rezimu-manzelu#ftnref33.

¹²² SZWARCOVÁ, M., *Nová úprava manželského majetkového práva s mezinárodním prvkem - Nařízení Rady (EU) 2016/1103* [online]. [cit. 2022-12-05]. *epravo.cz, a.s.* ze dne 02.11.2017, el. dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/nova-uprava-manzelskeho-majetkového-prava-s-mezinarodnim-prvkem-narizeni-rady-eu-20161103-106592.html>.

¹²³ POSTRÁNECKÁ, R., *Zpravodaj Jednoty českých právníků*, Jednota českých právníků. rok: 2019, číslo: 1. [online]. [cit. 2022-12-13]. dostupné na <https://jednotaceskychpravniku.cz/zpravodaj>, str. 36.

Nařízení Rady (EU) 2016/1103 člení kolizní úpravu majetkových poměrů mezi manželi dle skutečnosti, zdali manželé provedli volbu rozhodného práva, kterým se budou jejich majetkové poměry řídit či nikoliv.

5.2.1. Volba rozhodného práva

Volbu rozhodného právního řádu, kterým se řídí majetkové poměry manželů, upravuje Článek 22 Nařízení Rady (EU) 2016/1103. Možnost volby rozhodného právního řádu není absolutní. Limitace shodně, jak tomu je příkladem v ZMPS¹²⁴, je provedena taxativním výčtem dvou alternativních hraničních určovatелů, dle kterých lze provést navázání majetkových poměrů na konkrétní právní řád. Těmito hraničními určovateli jsou hraniční určovatelé obvyklého pobytu a státní příslušnosti.

Navázání právního řádu dle kritéria obvyklého pobytu je možné v případě, kdy na území daného „státu *mají manželé nebo budoucí manželé nebo jeden z nich obvyklý pobyt v době uzavření dohody*“¹²⁵ o volbě rozhodného práva. Obdobně volba rozhodného práva dle kritéria státní příslušnosti je limitována na právní řád státu, „*jehož je některý z manželů nebo budoucích manželů v době uzavření dohody o volbě rozhodného práva státním příslušníkem.*“¹²⁶

Při změně rozhodného práva na základě úpravy obsažené v Nařízení Rady (EU) 2016/1103 se má za to, že účinky takovéto změny práva rozhodného mají účinky pouze pro futuro¹²⁷, avšak zpětná změna práva rozhodného není zcela vyloučena.

Retroaktivní změna rozhodného práva neovlivňuje vždy pouze manžele samotné, ale může negativně ovlivnit práva třetích stran. Především z toho důvodu je zpětná změna rozhodného práva limitována podmínkou, že zpětná změna rozhodného práva nesmí nepříznivě ovlivnit práva třetích osob z toho odvozená.¹²⁸

Kromě toho pro vyvrácení domněnky účinnosti změny rozhodného práva do budoucna musí být změna rozhodného právního řádu pro futuro v dohodě o volbě rozhodného práva výslovně uvedena.¹²⁹

¹²⁴ § 49 odst. 4 - ZMPS.

¹²⁵ Článek 22 odst. 1 písm. a - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹²⁶ Článek 22 odst. 1 písm. b - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹²⁷ Článek 22 odst. 2 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹²⁸ Článek 22 odst. 3 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹²⁹ Článek 22 odst. 2 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

Dohoda o volbě rozhodného práva musí splňovat rovněž náležitosti formální, které tvoří požadavky na písemnou formu, datování a opatření podpisem obou manželů. Pojem písemné podoby nelze zcela jistě zaměňovat s pojmem podoby listinné, která se vyznačuje hmotnou podobou. Požadavek písemné formy je splněn i v případě, kdy se jedná o sdělení jakýmkoliv elektronickými prostředky, které umožňují trvalý záznam dohody.¹³⁰

Nad tyto společné požadavky stanovené na komunitární úrovni je třeba též splnění formálních požadavků vyžadovaných právním řádem státu stanovených pro uzavření dohody o majetkových poměrech v manželství, v němž mají oba manželé obvyklý pobyt v době uzavření dohody.¹³¹

Pokud každý z manželů má obvyklé bydliště umístěné v odlišném státě, postačí pro formální platnost splnění požadavků kteréhokoliv z dotčených států.¹³² Volba splnění požadavků kteréhokoliv z dvou dotčených států se neaplikuje v případě, kdy je členským státem pouze jeden z těchto států. V tomto případě je vyžadováno splnění formálních požadavků právě tohoto členského státu.¹³³

5.2.2. Neexistence dohody o volbě rozhodného práva

Na rozdíl od uzavření dohody o volbě práva rozhodného, lze předpokládat, že absence dohody bude v současné době mezi manželi stále častější. Příkladem v roce 2021 v tuzemském prostředí, byť jen manželskou či předmanželskou smlouvu uzavřelo 10 754 párů¹³⁴, zatímco počet uzavřených manželství v témže roce dosáhl počtu 46 778¹³⁵.

Stanovení rozhodného práva v případě absence dohody o volbě práva rozhodného upravuje Článek 26. Nařízení Rady (EU) 2016/1103, který stanovuje kaskádu hraničních určovatelů.

Základním hraničním určovatel kaskády hraničních určovatelů je první společný obvyklý pobyt po uzavření manželství, tedy společný obvyklý pobyt obou

¹³⁰ Článek 23 odst. 1 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹³¹ Článek 23 odst. 2 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹³² Článek 23 odst. 3 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹³³ Článek 23 odst. 4 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹³⁴ *Manželskou smlouvu loni u notářů podepsalo více než 10 tisíc párů*. Advokátní deník, ze dne 18.01.2022. [online]. [cit. 2023-01-06]. dostupné na <https://advokatnidenik.cz/2022/01/18/manzelskou-smlouvu-loni-u-notaru-podepsalo-vice-nez-10-tisic-paru/>.

¹³⁵ *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2021*. Český statistický úřad, ze dne 03.10.2022. [online]. [cit. 2023-01-17]. dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2021>.

manželů temporálně stabilizovaný k prvnímu společnému obvyklému pobytu manželů po okamžiku uzavření manželského sňatku.¹³⁶

Následně pokud nelze užít hraničního určovatele společného obvyklého pobytu, rozhodný právní řád bude zvolen dle společné *lex patriae*, neboli společné státní příslušnosti.¹³⁷ Hraniční určovatel *lex patriae* je vyloučen z užití k navázání v případě, kdy manželé mají vícero násobnou společnou státní příslušnost.¹³⁸

Až v případě, kdy manželé neměli po svatbě žádné společné místo obvyklého pobytu, ani nemají společné státní občanství či mají vícero společných státních občanstvích, užije se právo státu, ke kterému mají oba manželé s přihlédnutím ke všem okolnostem nejužší vztah. Nejužší vztah k některému státu je pro vyloučení mobilního konfliktu časově stabilizován k okamžiku uzavření manželství.¹³⁹

Soudní orgán příslušný k rozhodování ve věcech manželských majetkových poměrů je ve výjimečných případech a na návrh jednoho z manželů oprávněn rozhodnout tak, že rozhodný právní řád stanoven na základě základního hraničního určovatele, tudíž na základě prvního společného obvyklého pobytu manželů po uzavření manželství, se neužije. Na místo toho je soudní orgán oprávněn rozhodnout, že aplikuje právní řád státu, na území kterého, mají manželé umístěn společný obvyklý pobyt po výrazně delší dobu.¹⁴⁰ Tímto ustanovením dochází k možnosti vyloučení časové stabilizace kritéria společného obvyklého pobytu k okamžiku bezprostředně následujícímu po uzavření manželství, a to především ve snaze o navázání rozhodného práva upravující majetkové poměry na právní řád státu, ke kterému mají manželé ve skutečnosti nejbližší vztah. Pro odklon od hraničního určovatele prvního společného obvyklého pobytu po okamžiku uzavření manželství, je třeba též kumulativně splnění podmínky, že „*oba manželé se při úpravě či plánování majetkových vztahů dovolávali práva tohoto jiného státu.*“¹⁴¹

Pokud soudní orgán rozhodne o navázání právního řádu dle místa společného obvyklého pobytu, který trval delší dobu, bude tento právní řád užit pro posouzení veškerých skutečností týkajících se majetkových poměrů mezi manželi od okamžiku uzavření manželství. Pokud by však s tímto alespoň jeden z manželů

¹³⁶ Článek 26 odst. 1 písm. a - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹³⁷ Článek 26 odst. 1 písm. b - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹³⁸ Článek 26 odst. 2 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹³⁹ Článek 26 odst. 1 písm. c - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹⁴⁰ Článek 26 odst. 3 písm. a - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹⁴¹ Článek 26 odst. 3 písm. b - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

vyjádřil výslovný nesouhlas, bude právní řád tohoto státu aplikován pouze na skutečnosti vzniklé po okamžiku přemístění do předmětného místa výrazně déle trvajícího společného obvyklého pobytu. Použitím práva tohoto státu však v žádném případě nesmí ohrozit práva třetích osob odvozená z práva rozhodného dle stanovené základní temporální stabilizace hraničního určovatele.¹⁴²

5.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy

Navázání majetkových vztahů mezi manželi na právní řád jedné ze smluvních stran je v rámci dvoustranných mezinárodních smluv spojováno s osobními poměry mezi manželi. A to nejen v totožné volbě hraničního určovatele či konstrukci více hraničních určovatelů, ale navázání je obsaženo v jednom a též konkrétním ustanovení.

Dvoustranné smlouvy, které upravují majetkové vztahy mezi manželi společně s osobními vztahy mezi manželi, tvoří Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik,¹⁴³ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií,¹⁴⁴ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou,¹⁴⁵ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou,¹⁴⁶ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou,¹⁴⁷ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou,¹⁴⁸ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou,¹⁴⁹ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou,¹⁵⁰

¹⁴² Článek 26 odst. 3 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

¹⁴³ Článek 25 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

¹⁴⁴ Článek 24 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.

¹⁴⁵ Článek 33 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

¹⁴⁶ Článek 21 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.

¹⁴⁷ Článek 19 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

¹⁴⁸ Článek 27 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou.

¹⁴⁹ Článek 20 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.

¹⁵⁰ Článek 26 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.

Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán¹⁵¹, Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem¹⁵² a závěrem Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.¹⁵³

5.4. Dílčí shrnutí významu lex patriae

Úvodem pro posouzení stálosti a významu hraničního určovatele lex patriae je nezbytné se nejprve věnovat kolizním normám stanovující rozhodný právní řád pro majetkové vztahy mezi manželi, které jsou obsažené v ZMPS.

Jak vyplývá z výše uvedeného zkoumání, tyto kolizní normy prošly zásadní proměnou oproti předcházející kolizní úpravě obsažené v ZMPSP. Zásadní změnou je především stanovení základního hraničního určovatele pro navázání majetkových vztahu mezi manželi na předmětný právní řád.

Zatímco kolizní úprava obsažená v ZMPSP stanovovala základního hraničního určovatele společnou lex patriae, zákonodárce při tvorbě ZMPS se od hraničního určovatele společné státní příslušnosti odchýlil a stanovil za základního hraničního určovatele obvyklý pobyt, který v ZMPSP zcela pro majetkové vztahy mezi manželi absentoval. Dle ZMPS majetkové vztahy mezi manželi budou tedy posuzovány podle právního řádu stanoveného hraničním určovatelem lex patriae až v případě, kdy nebude možné navázání hraničním určovatelem společného obvyklého pobytu.

Ačkoliv ZMPS umožňuje volbu rozhodného právního řádu na základě jednoho z taxativně stanovených alternativních hraničních určovatelů, mezi které patří i státní příslušnost, nelze z tohoto vyvodit snahu zákonodárce o navázání majetkových vztahů mezi manželi právě a výlučně hraničním určovatelem lex patriae.

V návaznosti na v této kapitole vyloženou zásadu univerzality lze přiřknout zásadní význam Nařízení Rady (EU) č. 2016/1103, které stanovuje základního hraničního určovatele v případě neexistence dohody o volbě rozhodného právního řádu, kterým se budou řídit majetkové vztahy mezi manželi hraničního určovatele společného obvyklého pobytu manželů. Totožně jako v případě ZMPS, společná

¹⁵¹ Článek 27 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Republikou Uzbekistán.

¹⁵² Článek 27 - Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem.

¹⁵³ Článek 19 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.

státní příslušnost se aplikuje až v případě, kdy není možné stanovit rozhodný právní řád dle místa společného obvyklého pobytu manželů. Ačkoliv Nařízení Rady (EU) č. 2016/1103 zakládá možnost uzavření dohody o volbě rozhodného právního řádu, *lex patriae* alespoň jednoho z manželů je pouze jedním z alternativních hraničních určovateli společně obvyklým pobytem jednoho z manželů. Z čehož nelze vyvodit preferenci normotvůrce jednoho z těchto hraničních určovateli.

Oblast dvoustranných mezinárodních smluv, které společně s kolizní úpravou obsaženou v ZMPSP představují pro komparaci vývoje hraničního určovatele *lex patriae* starší prameny práva, totožně jak tomu bylo uvedeno v kapitole s názvem *Osobní vztahy mezi manželi*, dvoustranné mezinárodní smlouvy pro majetkové vztahy mezi manželi, v četnější míře stanovují za základního hraničního určovatele *lex patriae*.

S ohledem na zjištěné lze shrnout, že oproti kolizním normám stanovující rozhodný právní řád pro způsobilost k uzavření manželství a osobní vztahy mezi manželi, v oblasti majetkových vztahů mezi manželi došlo k výraznému úpadku četnosti hraničního určovatele *lex patriae* obsaženého v kolizních normách. Oproti tomu dochází v průběhu času k upřednostnění hraničního určovatele obvyklého pobytu.

6. Vyživovací povinnost mezi manželi

Úvodem do kolizní problematiky vyživovací povinnosti mezi manželi je nejprve na místě definovat samotný pojem výživné. Výživné ve smyslu plnění, jenž poskytuje povinný oprávněnému, „*se rozumí soubor všech majetkových hodnot, které jsou poskytovány za účelem vyživování, přičemž vyživování představuje uspokojování životních potřeb.*“¹⁵⁴

V prostředí tuzemského právního řádu rozlišujeme vyživovací povinnost mezi manželi¹⁵⁵ a výživným rozvedeného manžela¹⁵⁶, která se liší jak systematikou výpočtu výše vyživovací povinnosti, tak podmínkami uplatnění nároku na úhradu výživného. Kolizní normy z pravidla stanovují rozhodný právní řád pro otázky vyživovací povinnosti společně, nehledě na hmotněprávní odlišnosti těchto dvou nároků.

¹⁵⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M., *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, ISBN 9788074789373., str. 126.

¹⁵⁵ § 697 - Občanský zákoník.

¹⁵⁶ § 760 - Občanský zákoník.

6.1. Kolizní úprava v české právním řádu

Kolizní úpravu vyživovací povinnosti v tuzemském právním řádu obsahuje ZMPS, a to v ustanovení § 49 odst. 2. Na rozdíl od kolizních norem upravujících osobní poměry manželů a majetkové poměry manželů, které samy vymezují rozsah a navázání na rozhodný právní řád, § 49 odst. 2 ZMPS představuje odkazovací právní normu, dle které se „*vyživovací povinnost mezi manžely řídí právním řádem určeným podle mezinárodní smlouvy, jejíž použití stanoví přímo použitelný předpis Evropské unie.*“¹⁵⁷

Kolizní ustanovení stanovující rozhodný právní řád samostatně pro vyživovací povinnost mezi manželi je novinkou ZMPS. Předcházející právní úprava obsažená v ZMPSP obsahovala pouze obecnou kolizní normu pro osobní vztahy mezi manželi, která stanovovala za základního hraničního určovatele společnou státní příslušnost manželů. V případě neexistence společné státní příslušnosti či naopak v případě vícečetné společné státní příslušnosti, rozhodný právní řád byl stanoven dle hraničního určovatele *lex fori*.¹⁵⁸

Přímo použitelným předpisem Evropské unie, ve smyslu ustanovení § 49 odst. 2 ZMPS je Nařízení Rady (ES) č. 4/2009, které určení rozhodného práva upravuje v článku 15. systematicky zařazeném do kapitoly III. Ani dané ustanovení neobsahuje přímou kolizní úpravu, avšak stanovuje, že „*právo rozhodné pro otázky vyživovacích povinností se v členských státech, které jsou vázány Haagským protokolem z roku 2007, určuje v souladu s uvedeným protokolem.*“¹⁵⁹

Pro úplnost je na místě doplnit, že nařízení je sekundárním právním předpisem závazným pro všechny členské státy, které nevyžaduje implementaci do vnitrostátních právních předpisů. Má abstraktní povahu a lze jej použít v neurčitém počtu případů. Vzhledem k tomu, že nařízení k nabytí platnosti nevyžaduje prováděcí právní akt, stává se součástí vnitrostátního právního řádu.¹⁶⁰

¹⁵⁷ § 49 odst. 2 – ZMPS.

¹⁵⁸ § 21 odst. 1 – ZMPSP.

¹⁵⁹ Článek 15 - Nařízení Rady (ES), č. 4/2009.

¹⁶⁰ KUŠ, A., *Introduction to European Union institutional law*, Lublin, Wydawnictwo KUL, 2013, ISBN: 978-83-7702-728-8, str. 190.

6.2. Haagský protokol z roku 2007

Citované ustanovení Článku 15 Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 zcela výslovně odkazuje na aplikaci kolizních norem obsažených v Haagském protokolu z roku 2007. Haagský protokol z roku 2007, který byl schválen Evropským společenstvím rozhodnutím Rady Evropské unie,¹⁶¹ je samostatnou mnohostrannou mezinárodní smlouvou, která byla sjednána v rámci Haagské konference mezinárodního práva soukromého.¹⁶²

Rozhodnutím Rady Evropské unie ze dne 30. listopadu 2009, o uzavření Haagského Protokolu z roku 2007 bylo zároveň rozhodnuto o prozatímní aplikaci Haagského protokolu z roku 2007 ode dne použitelnosti Nařízení Rady (ES) č. 4/2009, tedy ode dne 18. června 2011,¹⁶³ a to i pokud by Haagský Protokol z roku 2007 do té doby nevstoupil v platnost. Tímto byla změněna pro členské státy Evropské unie, které jsou zároveň Haagským protokolem z roku 2007 vázány, časová působnost obecně stanovená v čl. 22 Haagského protokolu z roku 2007. Kolizní normy Haagského protokolu z roku 2007 se tak použijí pro určení rozhodného práva v řízeních zahájených po dni 18. června 2011, ovšem i na vyživovací povinnosti uplatňované za období před tímto datem.¹⁶⁴

Haagský Protokol z roku 2007 se vyznačuje poměrně širokou oblastí působnosti. Široká oblast působnosti je zřejmá i z velice obecné formulace vymezení působnosti, která uvádí, že daný protokol stanoví rozhodné právo ve věcech vyživovacích povinností, jež vyplývají z rodinných vztahů, rodičovství, manželství nebo švagrovství, včetně vyživovací povinnosti k dítěti bez ohledu na rodinný stav rodičů.¹⁶⁵ Pro úplnost je na místě doplnit, že Haagský Protokol z roku 2007 nerozlišuje mezi výživným mezi manželi či výživným mezi rozvedenými manželi, a tedy kolizní normy pro oba druhy nároku stanovuje společně.¹⁶⁶

¹⁶¹ Rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 30. listopadu 2009, o uzavření Haagského Protokolu, ze dne 23. listopadu 2007, o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím.

¹⁶² KRUGER, T., *Civil jurisdiction rules of the EU and their impact on third states*, OXFORD PRIVATE INTERNATIONAL LAW SERIES, New York, Oxford University Press, Inc., 2008, ISBN 978-0-19-922857-7, str. 44.

¹⁶³ Článek 4 – Haagský protokol z roku 2007.

¹⁶⁴ ZAVADILOVÁ, M. § 49. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-6]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁶⁵ Článek 1 - Haagský Protokol z roku 2007.

¹⁶⁶ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 9788073808891, str. 345.

Shodně jako tomu je ve výše uvedeném Nařízení Rady (EU) 2016/1103, které bylo blíže rozebráno v kapitole nazvané *Majetkové vztahy mezi manželi*, i Haagský Protokol z roku 2007 zakládá zásadu univerzální použitelnosti.¹⁶⁷

Univerzální použitelnost konstituuje povinnost v případě zahájení řízení týkající se vyživovací povinnosti zahrnuté do věcné působnosti Haagského Protokolu z roku 2007, uplatnění předmětných ustanovení obsažených v Haagském Protokolu z roku 2007 „i v případě, že věc bude mít velmi úzké vazby na jeden nebo více jiných než smluvních států. Totéž platí, pokud právo určené protokolem je právem jiného než smluvního státu.“¹⁶⁸

Obecnou kolizní úpravu vyživovací povinnosti upravuje Článek 3 Haagského Protokolu z roku 2007, který stanovuje, že „vyživovací povinnosti se řídí právem státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu.“¹⁶⁹ K tomuto následující odstavec doplňuje, že z časového hlediska v případě přemístění místa obvyklého pobytu oprávněného do nového státu, se užije jakožto rozhodný právní řád tohoto nového státu, a to od okamžiku jeho přemístění.

Problematikou mobilního konfliktu ve vztahu k Článku 3 odst. 2. Haagského Protokolu z roku 2007, se zabýval Soudní dvůr Evropské unie. Ten ve svém Rozsudku vyložil, že pokud „je k soudu členského státu podána žádost o úhradu pohledávky výživného za období následující po přemístění oprávněného z výživného do tohoto členského státu, rozhodným okamžikem, ze kterého je povinen soud vycházet při posuzování místa, kde se nachází obvyklé bydliště tohoto oprávněného, za účelem určení práva rozhodného pro dotyčné vyživovací povinnosti, je v zásadě okamžik, ke kterému je třeba rozhodnout o žádosti o výživné.“¹⁷⁰

Z uvedeného vyplývá, že rozhodným okamžikem pro stanovení rozhodného právního řádu, kterého se použije pro posouzení nároku na výživné za období následující po přemístění oprávněného, je okamžik podání návrhu k příslušnému soudu.

¹⁶⁷ Článek 2 - Haagský Protokol z roku 2007.

¹⁶⁸ BONOMI, A., *Důvodová zpráva k Protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti*, Haag, Nizozemsko, vypracovaná Stálou kanceláří konference, ISBN 978-92-79-39252-8. [online]. [cit. 2023-02-13] dostupné na <https://assets.hcch.net/docs/347381af-5af2-4158-a529-4775da34a9b4.pdf> str. 17.

¹⁶⁹ Článek 3 odst. 1 - Haagský Protokol z roku 2007.

¹⁷⁰ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 12. května 2022, sp.zn. C-644/20, ve věci W. J. v. L. J. a J. J., dostupné na <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=259145&pageIndex=0&doclan=g=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=588882>.

V poměru speciality k uvedené obecné kolizní normě, Haagský Protokol z roku 2007 obsahuje zvláštní pravidlo týkající se manželů, bývalých manželů a stran manželství, jež bylo prohlášeno za neplatné.

Dané takzvané zvláštní pravidlo umožňuje odklon od obecné kolizní normy za kumulativního splnění dvou podmínek, kterými jsou vznesení námitky oproti aplikaci obecné právní normy alespoň jednou ze stran a zároveň právo jiného státu, a to především právo státu, ve kterém mají umístěn poslední společný obvyklý pobyt, je v užším vztahu k manželství, nežli je právo státu, jehož užití by stanovila obecná kolizní norma.¹⁷¹

Formou písemné dohody podepsané oběma stranami, ponechává Haagský Protokol z roku 2007 možnost oprávněnému a povinnému možnost dohodnout se na volbě rozhodného právního řádu, upravující vyživovací povinnost. Limitace volby rozhodného práva je provedena formou taxativního výčtu hraničních určovatelů, dle kterých je možné provést navázání na rozhodný právní řád. Tento taxativní výčet obsahuje hraniční určovatele státní příslušnosti alespoň jednoho z manželů, obvyklý pobyt alespoň jednoho z manželů, *právo „určené stranami jako rozhodné právo pro jejich majetkové poměry, nebo právo, které se ve skutečnosti pro jejich majetkové poměry použije, právo určené stranami jako rozhodné právo pro jejich rozvod nebo rozluku, nebo právo, které se ve skutečnosti pro jejich rozvod nebo rozluku použije.“*¹⁷² Přičemž hraniční určovatelé státní příslušnosti a obvyklého bydliště jsou časově stabilizováni k okamžiku uzavření dohody o určení rozhodného práva.

Uzavření dohody o volbě práva rozhodného však nelze provést, pokud je jednou ze stran osoba mladší 18 let či osoba, která z důvodu nedostatečnosti svých osobních schopností není schopna hájit své zájmy.¹⁷³ Snaha normotvůrce o ochranu případně slabší strany vyplývá i z dalšího ustanovení Haagského Protokolu z roku 2007, které vylučuje užití zvoleného právního řádu sjednaného vzájemnou dohodou o volbě rozhodného práva v případě, kdy v okamžiku uzavření dohody o volbě rozhodného práva nebyly obě strany zcela informovány a vědomy si následků svého určení práva rozhodného a zároveň by jeho použití způsobilo některé ze stran zjevně nespravedlivé nebo nepřiměřené následky.¹⁷⁴

¹⁷¹ Článek 5 - Haagský Protokol z roku 2007.

¹⁷² Článek 8 odst. 1 - Haagský Protokol z roku 2007.

¹⁷³ Článek 8 odst. 3 - Haagský Protokol z roku 2007.

¹⁷⁴ Článek 8 odst. 3 - Haagský Protokol z roku 2007.

Závěrem Haagský Protokol z roku 2007 umožňuje určení rozhodného právního řádu pro účely individuálně určeného řízení. Volba rozhodného práva pro individuálně určené řízení z formálního hlediska musí splňovat stejné náležitosti, jakožto výše uvedená dohoda o volbě práva rozhodného. Tyto požadavky tvoří požadavek na písemnou formu, která je splněna i pokud je dohoda zaznamenána na jakémkoli nosiči informací způsobem, aby v něm obsažené informace byly dostupné, a dále využitelné a zadruhé požadavek na opatření podpisem obou stran.¹⁷⁵ Zcela zásadním rozdílem mezi těmito dohodami tvoří limitace navázání, které v případě určení rozhodného práva pro účely konkrétního řízení je možné výlučně na základě hraničního určovatele *lex fori*.¹⁷⁶

6.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy

Ačkoliv lze předpokládat, že s ohledem na zásadu univerzální použitelnosti obsaženou v Haagském protokolu z roku 2007 k aplikaci bilaterálních smluv nebude již v praktické rovině docházet, pro potřeby této práce je nezbytné podrobit rozboru i hraniční určovatele obsažené v kolizních normách těchto smluv.

Četnost kolizních norem stanovující rozhodný právní řád pro otázky vyživovací povinnosti mezi manželi není v oblasti bilaterálních smluv natolik vysoká, jako tomu bylo příkladem ve výše uvedené oblasti kolizní úpravy způsobilosti k uzavření manželství či kolizní úpravy osobních poměrům mezi manželi.

Dané tvrzení potvrzuje příkladem fakt, že kolizní normy upravující rozhodné právo pro otázky vyživovací povinnosti mezi manželi absentují ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik či ve smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií, které byly přejaty značným množstvím nástupnických států.

6.3.1. Hraniční určovatel *lex patriae* oprávněné osoby

Opačně kolizní normy upravující rozhodné právo pro otázky vyživovací povinnosti mezi manželi obsahuje Smlouva mezi Československou socialistickou

¹⁷⁵ Článek 7 odst. 2 - Haagský Protokol z roku 2007.

¹⁷⁶ Článek 7 odst. 1 - Haagský Protokol z roku 2007.

republikou a Bulharskou lidovou republikou. Tato smlouva systematicky v hlavě II. nazvané Věci rodinné, článku 37. uvádí, že „vyživovací povinnost podle práva rodinného se řídí právním řádem smluvní strany, jejímž státním občanem je ten, kdo má nárok na výživné.“¹⁷⁷

Skutečnost, že manželské právo dle tuzemského právního řádu je součástí práva rodinného, byla již vyložena v úvodu této práce, a to v kapitole nazvané Manželské právo. Za účelem vyvrácení pochybností, zdali se citovaná kolizní norma se vztahuje i na právo rozhodné pro vyživovací povinnost mezi manželi je na místě doplnit, že vyživovací povinnost mezi manželi je v systematice právního řádu Bulharské republiky upravena v Zákoně o rodině neboli v originálním znění СЕМЕЕН КОДЕКС¹⁷⁸. S ohledem na uvedené Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou stanovuje hraničního určovatele pro otázky vyživovací povinnosti mezi manželi stanovila hraničního určovatele lex patriae oprávněného manžela.

Ačkoliv i Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou obsahuje v kapitole II. též nazvané Věci rodinné, kolizní ustanovení stanovující rozhodné právo pro vyživovací povinnost odkazuje na navázání hraničním určovatelem lex patriae. Zcela zásadní diferencí však je, že kolizní norma zde obsažená výslovně omezuje rozsah navázání na kolizní úpravu vyživovací povinnosti pouze ve vztahu mezi rodiči a dětmi, a tak se nedotýká úpravy vyživovací povinnosti mezi manželi.¹⁷⁹

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou sice obdobně stanovuje kolizní úpravu vyživovací povinnosti ve vztahu mezi rodiči a dětmi, avšak nadto stanovuje kolizní normy upravující zbývající formy vyživovací povinnosti. A to tak, že „ostatní druhy vyživovací povinnosti podle rodinného práva se řídí právním řádem smluvní strany, jejíž státním občanem je osoba, která uplatňuje nárok na výživné.“¹⁸⁰ Totožnou dikci kolizní normy stanovující rozhodné právo pro vyživovací povinnost mezi manželi

¹⁷⁷ Článek 37 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

¹⁷⁸ § 140 – Bulharský Zákon o rodině, СЕМЕЕН КОДЕКС, [online]. [cit. 2023-01-12]. ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁹ Článek 23 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

¹⁸⁰ Článek 31 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou.

stanovuje též Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.¹⁸¹

6.3.2. Hraniční určovatel *lex patriae* povinné osoby

Ačkoliv oprávněnou osobu z nároku na vyživovací povinnost lze označit za tu ze stran, které by měla být primárně poskytnuta ochrana, lze si povšimnout i bilaterálních smluv, které otázku rozhodného právního řádu upravují i když prostřednictvím hraničního určovatele státní příslušnost, ovšem státní příslušnosti osoby povinné z vyživovací povinnosti.

Jednou z těchto smluv je Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou, která otázku rozhodného práva pro vyživovací povinnost upravuje tak, že „*povinnost platit výživné mezi osobami, jejichž manželství bylo zrušeno nebo prohlášeno za neplatné, se řídí právním řádem smluvní strany, jejímž státním občanem je osoba povinná platit výživné.*“¹⁸² Zcela jistě za povšimnutí stojí, že tato smlouva obsahuje kolizní úpravu pouze vyživovací povinnosti mezi manželi, jejichž manželství bylo zrušeno nebo prohlášeno za neplatné, avšak zcela absentuje kolizní úprava vyživovací povinnosti mezi manželi současnými.

6.4. Dílčí shrnutí významu *lex patriae*

V této části práce, ve které byly rozebrány kolizní normy stanovující rozhodný právní řád pro vyživovací povinnosti mezi manželi, je třeba zdůraznit významnou odchylnost mezi kolizní úpravou obsaženou v ZMPS a ZMPSP.

Zatímco ZMPS odkazuje na aplikaci kolizních norem obsažených v přímo použitelný předpis Evropské unie a tím zakládá samostatnou kolizní úpravu stanovující rozhodný právní řád pro vyživovací povinnost mezi manželi, ZMPSP samostatnou kolizní normu pro vyživovací povinnost mezi manželi neobsahoval. S ohledem na to dle ZMPSP by byl navázán rozhodný právní řád pro vyživovací povinnost dle kolizní úpravy osobních vztahů mezi manželi, a to tedy pomocí

¹⁸¹ Článek 30 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.

¹⁸² Článek 25 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.

základního hraničního určovatele společné státní příslušnost a pokud nelze, tak dle hraničního určovatele lex fori.

Obdobně dvoustranné mezinárodní smlouvy upravující kolizní normy pro vyživovací povinnost mezi manželi stanovují rozhodný právní řád dle hraničního určovatele lex patriae jednoho z manželů. Tyto smlouvy lze dále členit dle toho, zdali rozhodné právo pro vyživovací povinnost bude stanoveno dle státní příslušnosti manžela povinného z vyživovací povinnosti či manžela oprávněného.

Oproti výše uvedenému, v současné době rozhodná kolizní úprava obsažená v Haagském Protokolu z roku 2007 za hraničního určovatele stanovuje obvyklý pobyt oprávněné osoby. Haagský Protokol z roku 2007 umožňuje navázání rozhodného právního řádu pro vyživovací povinnost hraničním určovatelem lex patriae pouze v jediném případě, a to kdy manželé uzavřou dohodu o volbě práva rozhodného. V tomto případě je lex patriae jedním z taxativně vymezených alternativních hraničních určovatelů k navázání rozhodného práva. K tomu je nezbytné doplnit, že navázání nelze provést hraničním určovatelem lex patriae ani v případě uzavřené dohody o určení rozhodného práva pro účely konkrétního řízení.

V návaznosti na shora uvedené lze označit za prokázané, že v průběhu času se v kolizní úpravě vyživovací povinnosti mezi manželi upouští od hraničního určovatele lex patriae, namísto kterého nabývá na významnosti hraniční určovatel obvyklého pobytu. Dané dílčí zjištění nasvědčuje ověření hypotézy této práce.

7. Neplatnost a neexistence manželství

Kolizní normy stanovující rozhodný právní řád pro neplatnost a neexistenci manželství dle terminologie Zákona o rodině, který byl zrušen ke dni 01.01.2014, neboli pro zdánlivost či neplatnost manželství dle terminologie Občanského zákoníku, bývají obsaženy v tomtéž ustanovení, ačkoliv tyto pojmy nelze v prostředí českého právního řádu ztotožňovat.

S ohledem na to si autor dovolí níže doplnit hmotněprávní aspekt difference mezi těmito pojmy.

7.1.1 Neexistence manželství

Zdánlivé manželství, označované též jako *matrimonium non-existens* či *non matrimonium*,¹⁸³ označuje manželství, které nevzniklo. Za v podstatě chybné v této definici lze označit již pojem manželství, a to z toho důvodu, že žádné manželství v případě zdánlivého manželství nikdy nevzniklo.

Ačkoliv pro řádné uzavření manželství je nezbytné splnění vícero náležitostí, které lze rozčlenit na skupiny náležitosti snoubenců, sňatečného projevu vůle, a náležitosti sňatečného procesu, nesplnění každé z náležitostí z těchto skupin náležitostí nutně vždy nezakládá zdánlivost manželství.

K posouzení, zdali se skutečně jedná o manželství zdánlivé neboli putativní manželství, je třeba určit, zdali konkrétní nesplněnou podmínkou došlo k narušení veřejného pořádku.¹⁸⁴ Občanský zákoník definuje tyto náležitosti, jejichž porušením by došlo k narušení veřejného pořádku, jako náležitosti, na kterých je nutno bezvýhradně trvat.¹⁸⁵ Příklad náležitosti, na které je nutno bezvýhradně trvat, lze zcela jistě označit pokus o uzavření manželství osobou, která je mladší 16 let, pokus o uzavření manželství osobami stejného pohlaví¹⁸⁶ či pokus o uzavření církevního sňatku před orgánem církve, která k tomuto není oprávněná.¹⁸⁷

Oproti tomu příkladem, dnes již zrušený Zákon o rodině zakládal povinnost snoubenců před uzavřením manželství „*předem poznat navzájem své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav*“¹⁸⁸, avšak právě nesplnění této zákonem uložené povinnosti samo o sobě natolik zásadní vliv, aby zakládalo neplatnost či dokonce neexistenci manželství.¹⁸⁹

¹⁸³ ZUKLÍNOVÁ, M., *Zdánlivé právní jednání* [online]. [cit. 2023-01-12]. ATLAS CONSULTING spol. s.r.o., ze dne 15 července 2015, dostupné na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/zdanlive-pravni-jednani>.

¹⁸⁴ ŠEŠINA M. § 677. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II*, (§ 655-975). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-9]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁸⁵ § 677 odst. 1 - Občanský zákoník.

¹⁸⁶ ŠEŠINA M. § 677. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II*, (§ 655-975). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-9]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁸⁷ § 677 odst. 2 - Občanský zákoník.

¹⁸⁸ § 2 - Zákon o rodině.

¹⁸⁹ HOLUB, M., NOVA, H., HYKLOVÁ, J., *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde Praha a.s., 2005. ISBN 8072015176, str. 14.

O skutečnosti, že manželství je zdánlivé, může rozhodnout soud, a to i bez návrhu rozsudkem, který má v daném případě deklaratorní povahu.¹⁹⁰

7.1.3 Neplatnost manželství

Oproti výše uvedenému, neplatné manželství je takové, ve kterém též nebyly splněny náležitosti uzavření manželství, avšak nepředstavují náležitosti, na kterých je třeba bezvýhradně trvat. Na rozdíl od manželství zdánlivého manželství sice vzniklo, avšak vzniklo s vadnými náležitostmi a rozhodnutí o neplatnosti de facto představuje sankční následek uzavření manželství navzdory zákonné překážce.

Významné odlišnosti lze spatřovat i v soudním řízení o rozhodnutí neplatnosti manželství. Řízení o neplatnosti manželství je možné zahájit pouze na návrh, a to vyjma překážky dalšího osobního statusového svazku a překážky vzájemného příbuzenství manželů v zakázané linii.¹⁹¹ Návrh na zahájení řízení je oprávněna podat každá osoba, která má na tomto právní zájem.¹⁹²

Na rozdíl od zdánlivého manželství rozhodnutí soudu o neplatnosti manželství má povahu konstitutivní s právními následky ex tunc.¹⁹³

7.1. Kolizní úprava v českém právním řádu

Kolizní úpravu neexistence manželství a neplatného manželství upravuje ZMPS ve svém § 50 odst. 3. tak, že „*při prohlášení manželství za neplatné nebo při určení, zda tu manželství je či není, se způsobilost uzavřít manželství a forma jeho uzavření posuzují podle právních řádů rozhodných pro ně v době uzavření manželství.*“¹⁹⁴

Ačkoliv citovaná norma výslovně neobsahuje pojem neexistence manželství, de facto tomuto institutu odpovídá označení: určení, zda tu manželství je či není. Dokonce i samotný výraz určení odráží deklaratorní povahu rozhodnutí, totožně jak tomu je v případě rozhodnutí o neexistenci manželství.

Současná právní úprava obsažená v ZMPS se odlišuje od předcházející kolizní úpravy obsažené v ZMPSP, která určení rozhodného práva pro „*prohlášení*

¹⁹⁰ § 678 - Občanský zákoník.

¹⁹¹ § 683 - Občanský zákoník.

¹⁹² § 680 - Občanský zákoník.

¹⁹³ § 681 - Občanský zákoník.

¹⁹⁴ § 50 odst. 3 – ZMPS.

*manželství za neplatné, nebo při zjištění, zda tu manželství je, či není*¹⁹⁵ upravovala odkazem na kolizní ustanovení obsažené v ZMPSP¹⁹⁶ obsahující kolizní normy upravující volbu rozhodného práva pro rozvod manželství.

Danou kolizní úpravu obsaženou v ZMPSP lze označit za nešťastnou. Pro podporu tohoto tvrzení je úvodem třeba zdůraznit, že ZMPSP stanovuje základního hraničního určovatele pro určení rozhodného práva pro rozvod manželství *lex patriae*, avšak zcela opomíjí povahu jednotlivých porušení náležitostí, které neplatnost či dokonce zdánlivost manželství zakládají.¹⁹⁷

Za nápravu kolizní úpravy obsažené v ZMPSP lze považovat právě stávající kolizní úpravu obsaženou v ZMPS, která kolizní úpravu neplatnosti a zdánlivosti manželství člení na způsobilost uzavřít manželství a na formu uzavření manželství.¹⁹⁸

Hraniční určovatel *lex patriae* bude stále zachován v otázce splnění náležitostí způsobilosti k uzavření manželství. Zcela zásadní odlišnost představuje problematika mobilního konfliktu. Jak již bylo v této práci vysvětleno, hraniční určovatel státní příslušnosti je svou povahou relativně temporálně nestabilní, a z toho důvodu časová stabilizace tohoto hraničního určovatele má zásadní význam. A právě zde lze spatřovat základní rozdíl mezi kolizní úpravou obsaženou v ZMPS a ZMPSP. Zatímco ZMPSP *lex patriae* temporálně stabilizoval k okamžiku zahájení řízení, ZMPS *lex patriae* stabilizuje k okamžiku uzavření manželství.

Ačkoliv z lingvistického hlediska je možno temporální stabilizaci obsažené v ZMPS vytknout sousloví „k okamžiku uzavření manželství“, a to z důvodu, že v případě zdánlivého či putativního manželství k žádnému *de iure* uzavření manželství nedochází, avšak nelze předpokládat, že by dané sousloví v praktické rovině způsobovalo výkladové komplikace.

Naopak temporální stabilizace k okamžiku zahájení řízení obsažená v ZMPSP je dle názoru autora této práce způsobilá narušit právní jistotu jedince a to proto, že v době rozhodného jednání nelze zcela jistě určit, jaké právo bude rozhodné v případě budoucího zahájeného řízení.

¹⁹⁵ § 22 odst. 3 – ZMPSP.

¹⁹⁶ § 22 odst. 1,2 – ZMPSP.

¹⁹⁷ ZAVADILOVÁ, M., § 50. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-22]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁹⁸ § 50 odst. 3 – ZMPS.

Splnění náležitostí požadovaných pro formu manželství, zcela jistě pokud mezinárodní smlouva nestanoví jinak, se řídí právním řádem státu, ve kterém je manželství (či manželství putativní) uzavíráno¹⁹⁹. S ohledem na skutečnost, že tento hraniční určovatel *lex loci celebrationis* je svou povahou časově stabilní, nepodléhá problematice mobilního konfliktu.

7.2. Právo Evropské unie

Za významnou novinku na poli sekundárního práva Evropské unie lze bezpochybně označit Nařízení Brusel II ter, které vstoupilo v účinnost dne 01. srpna 2022 nahradilo do té doby účinné Nařízení Brusel II bis. Ačkoliv Nařízení Brusel II ter obdobně jako Nařízení Brusel II bis²⁰⁰ obsahuje pravidla příslušnosti pro řízení ve věcech prohlášení manželství za neplatné²⁰¹ neobsahuje normy sloužící k navázání na rozhodný právní řád.

Pro úplnost je na místě doplnit, že Nařízení Brusel II ter konstituuje, že v případě řízení o uznání rozhodnutí ve věcech manželských, nesmí být návrh na uznání rozhodnutí zamítnut jen proto, že právo členského státu, ve kterém je vedeno řízení o uznání rozhodnutí, „nepřipouští prohlášení manželství za neplatné na základě týchž skutečností,“²⁰² které byly rozhodné pro prvotní rozhodnutí dle rozhodného právního řádu.

Oproti výše uvedenému Nařízení Brusel II ter stanovuje i taxativní výčet důvodů, které odůvodňují zamítnutí návrhu na uznání rozhodnutí ve věci prohlášení za neplatné. Tyto důvody představují rozpor s veřejným pořádkem státu, ve kterém je řízení vedeno²⁰³, nedostatečné vyrozumění odpůrce o jeho procesních právech v předcházejícím řízení²⁰⁴, „neslučitelnost s rozhodnutím vydaným v řízení mezi stejnými stranami v členském státě, v němž se uznání dovolává“²⁰⁵ či v jiném členském státě nebo třetí zemi, za předpokladu, že toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné k uznání rozhodnutí v členském státě, v němž se uznání dovolává.“²⁰⁶

¹⁹⁹ § 48 odst. 2 – ZMPS.

²⁰⁰ SHÚILLLEABHÁIN, M.,S., *CROSS-BRODER DIVORCE LAW*. New York: Oxford University Press, 2010, ISBN 978-0-19-958119-1. str. 86.

²⁰¹ Článek 3 - Nařízení Brusel II ter.

²⁰² Článek 70 - Nařízení Brusel II ter.

²⁰³ Článek 38 písm. a - Nařízení Brusel II ter.

²⁰⁴ Článek 38 písm. b - Nařízení Brusel II ter.

²⁰⁵ Článek 38 písm. c - Nařízení Brusel II ter.

²⁰⁶ Článek 38 písm. d - Nařízení Brusel II ter.

Pro úplnost je na místě doplnit, že kolizní úprava stanovující rozhodný právní řád, kterým se řídí neplatnost manželství není obsažena ani v Nařízení Řím III, které svou aplikaci pro účely posouzení neplatnosti manželství výslovně vylučuje v ustanovení upravující oblast působnosti.²⁰⁷

S ohledem na výše demonstrovanou absenci kolizních v právu Evropské unie, pro stanovení rozhodného práva, kterým se budou podmínky pro prohlášení neplatnosti či zdánlivost manželství řídit, je stále nezbytné vycházet primárně z dvoustranných mezinárodních smluv a zákonné úpravy obsažené v ZMPS.

7.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy

Kolizní normy stanovující rozhodné právo pro otázky neplatnosti a neexistence manželství obsažené v ZMPS se se svou systematikou shodují se systematikou kolizní normy obsažené ve Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

Tato smlouva ustanovením, které uvádí že „*prohlášení manželství za neplatné a určení, zda tu manželství je, či není, se řídí právním řádem smluvní strany, který byl podle článku 24 použit při uzavření manželství,*“²⁰⁸ čímž člení posouzení splnění náležitostí pro platnost a existenci manželství na právní řády rozhodné pro způsobilost k uzavření manželství a náležitosti formy uzavření manželství.²⁰⁹

Obdobně odkazem na kolizní ustanovení upravující diferencovaně formu uzavření manželství a způsobilost k uzavření manželství člení stanovení rozhodného práva i Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou. Dle této smlouvy pro určení neplatnosti či zdánlivosti manželství se podmínky pro uzavření manželství řídí hraničního určovatele stanoveného pro posouzení způsobilosti k uzavření manželství²¹⁰, kterým je *lex patriae*.²¹¹ Následně „*určení, že tu je či není manželství a vyslovení*

²⁰⁷ Článek 1 odst. 2 písm. c - Nařízení Řím III.

²⁰⁸ Článek 28 odst. 2. - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

²⁰⁹ Článek 24 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

²¹⁰ Článek 35 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

²¹¹ Článek 32 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

*neplatnosti manželství pro porušení formy při uzavření manželství se řídí právním řádem platným v místě, kde manželství bylo uzavřeno.*²¹²

Totožnost hraničního určovatele je v daném případě zachována ve vztahu k ZMPS v náležitostech formy manželství, kdy Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik stanovuje hraničního určovatele pro náležitosti formy uzavření manželství hraničního určovatele *lex loci celebrationis*.²¹³ Zde je třeba doplnit, že „*stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva,*“²¹⁴ avšak v případě, kdy mezinárodní smlouva se od zákonné normy neliší, je nezbytné vycházet z kolizní úpravy obsažené v ZMPS.

V otázce splnění náležitostí způsobilosti k uzavření manželství, i přes skutečnost, že temporální stabilizace *lex patriae* zůstává zachována²¹⁵ jako v případě ZMPS, odlišnost panuje. Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik nad stanovení hraničního určovatele *lex patriae* každého z manželů doplňuje požadavek na dodržení ustanoveních právního řádu smluvní strany, na jejímž území se manželství uzavírá, o překážkách uzavření manželství.²¹⁶

Zcela shodně stanovuje Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou,²¹⁷ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou,²¹⁸ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou,²¹⁹ Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán²²⁰ a Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.²²¹

²¹² Článek 32 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

²¹³ Článek 24 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

²¹⁴ Článek 10 – Ústavy.

²¹⁵ Článek 28 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

²¹⁶ Článek 24 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

²¹⁷ Článek 21 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

²¹⁸ Článek 29 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou.

²¹⁹ Článek 28 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.

²²⁰ Článek 30 odst. 1 - Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán.

²²¹ Článek 21 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.

Naopak Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií se ideově více podobá kolizní úpravě obsažené v ZMPSP, kdy kolizní úpravu neplatnosti manželství a určení, zdali manželství vzniklo či nikoliv, upravuje odkazem na kolizní normy obsažené v článku stanovující kolizní normy pro rozvod manželství.²²² Rovněž kolizní úpravu neplatnosti a neexistence manželství odkazem na kolizní ustanovení upravující rozhodné právo pro zrušení manželství stanovuje Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.²²³

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou stanovuje rozhodný právní řád pro neplatnost manželství formou kaskády hraničních určovatelů, přičemž základním hraničním určovatelem je společná státní příslušnost obou manželů. Následně, pokud manželé nemají společnou státní příslušnost či naopak disponují vícenásobnou společnou státní příslušností, bude aplikován hraniční určovatel posledního společného bydliště manželů. V případě, kdy by nebylo možné stanovit rozhodné právo ani na základě posledního společného bydliště, nastupuje na řadu hraniční určovatel *lex fori*.²²⁴

Závěrem Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem stanovuje, že „*zjištění neplatnosti nebo zrušení manželství se provádí podle právního řádu té smluvní strany, jež je podle článku 26 platný pro uzavření manželství.*“²²⁵ Nicméně článek 26 Smlouvy mezi Českou republikou a Rumunskem neupravuje stanovení rozhodného právního řádu pro podmínky způsobilosti k uzavření manželství, ale pouze stanovuje rozhodné právo pro náležitosti formy uzavření manželství, a to hraničním určovatelem *lex loci celebrationis*.

7.4. Dílčí shrnutí významu *lex patriae*

S ohledem na v této kapitole rozebranou kolizní úpravu neplatnosti a neexistenci manželství lze zcela jistě potvrdit, že v době účinnosti ZMPSP měl

²²² Blíže k tomuto v kapitole: Zánik manželství.

²²³ Článek 24 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.

²²⁴ Článek 21 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.

²²⁵ Článek 29 - Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem.

hraniční určovatel *lex patriae* pro navázání neplatnosti či neexistence manželství na rozhodný právní řád zcela zásadní význam.

Významný posun v tomto ohledu představuje ZMPS, který stanovuje, že důvody neexistence či neplatnosti manželství v otázkách způsobilosti k uzavření manželství se řídí právem státu, který je rozhodný pro posouzení způsobilosti k uzavření manželství a důvody neexistence či neplatnosti manželství v otázkách formy uzavření manželství se řídí právním řádem státu, který je rozhodný pro formu uzavření manželství.

Tímto došlo k založení mozaikové úpravy,²²⁶ a tedy pro celkové posouzení neplatnosti či neexistence manželství je v určitých případech nezbytné vycházet ze dvou odlišných právních řádů. A to z jednoho právního řádu stanoveného dle hraničního určovatele *lex patriae* pro způsobilost k uzavření manželství a druhým právním řádem stanoveným dle hraničního určovatele *lex loci celebraionis* pro posouzení formy uzavření manželství.

Dvoustranné mezinárodní smlouvy ve volbě rozhodného právní řádu jsou velice nekonzistentní. Avšak je lze rozdělit do dvou základních skupin, a to na ty, které totožně jako ZMPSP stanovují za základního hraničního určovatele *lex patriae* a na ty, které člení posouzení neplatnosti či neexistence manželství na posouzení formy uzavření manželství dle kolizní úpravy stanovené pro formu uzavření manželství a na posouzení způsobilosti k uzavření manželství dle kolizní normy upravující samotnou způsobilosti k uzavření manželství.

S ohledem na shora uvedené je možno shrnout, že ačkoliv došlo k významné změně kolizní úpravy stanovující rozhodný právní řád pro posouzení neexistence a neplatnosti manželství, zcela totožná nekonzistence panovala ve dvoustranných mezinárodních smlouvách, které lze považovat stejně jako ZMPSP pro potřeby této práce za starší pramen práva. Jak dále vyplývá z této kapitoly, snahou zákonodárce při tvorbě ZMPS bylo lépe reflektovat právní řád, který založil důvody vzniku neplatnosti či neexistence manželství. Proto je nutné vyvodit, že i když v malé míře byl v průběhu času význam *lex patriae* v oblasti neexistence a neplatnosti manželství omezen, intenzita omezení nedosahuje takové míry, aby byla způsobilá potvrdit hypotézu této práce.

²²⁶ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 9788073808891, str. 124.

8. Zánik manželství

Zánik manželství je v prostředí českého právního řádu upraven v Občanském zákoníku, který limituje důvody zániku manželství na pouze takové, které jsou stanoveny zákonem.²²⁷ Kromě úmrtí jednoho z manželů či současného úmrtí obou manželů, manželství zaniká rozvodem manželství.

Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.²²⁸ Výrazné hmotněprávní odlišnosti institutu rozvodu manželství si lze povšimnout i při komparaci zákonné úpravy rozvodu manželství napříč členskými státy Evropské unie.

Příkladem ve Španělsku není rozvod manželství podmíněn žádnými zákonnými požadavky vyjma podmínky uplynutí lhůty tří měsíců ode dne uzavření manželského sňatku.²²⁹ Kromě toho právní řád Španělska obsahuje institut rozluky. Rozlukou ve smyslu španělského právního řádu manželství nezaniká, avšak kromě toho jsou důsledky totožné, jako by tomu bylo v případě rozvodu manželství.²³⁰ Dokonce rozlukou zaniká právní režim společného jmění manželů, nazývané *sociedad de gananciales*, které se přemění na režim oddělených jmění manželů.²³¹

S ohledem na výše demonstrované odlišnosti hmotněprávní úpravy zániku manželství má kolizní úprava zcela zásadní význam.

8.1. Kolizní úprava v českém právním řádu

Kolizní normy upravující rozvod manželství jsou již tradičně obsaženy v ZMPS. Tento zákon ve svém článku 50 stanovuje, „že rozvod manželství se řídí právním řádem státu, kterým se řídí osobní poměry manželů v době zahájení

²²⁷ § 754 - Občanský zákoník.

²²⁸ § 755 odst. 1 - Občanský zákoník.

²²⁹ Článek 194 - Zákon č. 15/2005 ze dne 8. července, kterým se mění španělský občanský zákoník a španělský občanský procesní zákon o rozvodu a rozluce. LEY 15/2005, [online]. [cit. 2023-03-16]. dostupný v originálním znění na <https://vlex.es/vid/enjuiciamiento-separacion-divorcio-17852874>.

²³⁰ Článek 81 odst. 2 - Zákon č. 15/2005 ze dne 8. července, kterým se mění španělský občanský zákoník a španělský občanský procesní zákon o rozvodu a rozluce, LEY 15/2005, [online]. [cit. 2023-03-16]. dostupný v originálním znění na <https://vlex.es/vid/enjuiciamiento-separacion-divorcio-17852874>.

²³¹ *Rozvod a rozluka, Španělsko*. Evropská soudní síň. ze dne 01. června 2021. [online]. [cit. 2023-02-02]. Dostupné na https://ejustice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?SPAIN&member=1

řízení.²³² Tímto byl stanoven pro otázky rozhodného práva pro rozvod manželství odkaz na kolizní ustanovení obsažené v §49 odst. 1 ZMPS upravující osobní poměry mezi manželi. Avšak k zásadnímu rozdílu dochází oproti kolizní úpravě upravující osobní poměry mezi manželi v temporální stabilizaci hraničních určovatelů, které při určení rozhodného práva pro rozvod manželství jsou stabilizovány k okamžiku zahájení řízení.²³³ Okamžikem zahájení řízení o rozvodu manželství je v prostředí českého právního řádu okamžik podání návrhu na rozvod manželství.²³⁴

Rozhodné právo pro rozvod manželství se bude řídit kaskádou hraničních určovatelů. Základním hraničním určovatelem je společná státní příslušnost obou manželů, následně nastupuje hraniční určovatel společného místa obvyklého pobytu manželů a závěrem, pokud nelze určit rozhodné právo předcházejícími hraničními určovateli, nastupuje lex fori neboli právo české.²³⁵

Od uvedené kaskády hraničních určovatelů ponechal zákonodárce při tvorbě ZMPS prostor odchýlit se a zvolit právo české, a to v případě, kdy dle hraničního určovatele společné lex patriae či společného místa obvyklého pobytu bylo stanoveno právo rozhodné takového státu, který by alternativně buď rozvod manželství zcela nepřipouštělo či připouštělo, ale za okolností mimořádně tíživých. Kumulativně s tímto je však nezbytné, aby alespoň jeden z manželů byl státní příslušníkem České republiky či měl v České republice obvyklý pobyt.²³⁶

Za okolností mimořádně tíživé lze považovat takové normy „*cizího právního řádu, která by byla v rozporu s principem rovnoprávnosti mezi mužem a ženou, ale i podmínění rozvodu rozlukou či dlouholetým odloučením*“.²³⁷

Upřednostnění práva českého nad právem cizím lze pouze při kumulativním splnění výše uvedených podmínek. Samotný fakt, že jeden z manželů má dvojí státní občanství, přičemž jedno z těchto občanství je české, samo o sobě zcela jistě nezakládá stanovení českého právního řádu pro posouzení hmotněprávních otázek.²³⁸

²³² Článek 50 odst. 1 – ZMPS.

²³³ § 50 odst. 1 – ZMPS.

²³⁴ § 384 – ZŘS.

²³⁵ § 49 odst. 1 – ZMPS.

²³⁶ § 50 odst. 2 – ZMPS.

²³⁷ ZAVADILOVÁ, M., § 50. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-11]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 28.11.2017, spis. zn. 21 Cdo 4096/2016.

Pro úplnost a historický kontext je na místě doplnit, že ZMPSP stanovil pro rozvod manželství za základního hraničního určovatele společnou lex patriae obou manželů. V případě, kdy nebylo možné rozhodný právní řád stanovit dle společné státní příslušnosti manželů, rozhodný právní řád byl stanoven dle náhradního hraničního určovatele lex fori.²³⁹ Hraniční určovatel Lex fori bylo možné užít k navázání přednostně v případě, kdy jinak rozhodné právo rozvod nedovoluje či dovoluje, avšak pouze za okolností mimořádně tíživých. K tomu bylo nadto nezbytné splnit podmínku, aby v České republice alespoň jeden z manželů žil po delší dobu. Delší dobou je třeba rozumět takovou dobu, která „*se svým trváním blíží úmyslu zdržovat se v daném místě*“.²⁴⁰

8.2. Právo Evropské unie

Právo Evropské unie obsahuje kolizní normy upravující stanovení rozhodného právního řádu pro rozvod manželství v Nařízení Řím III, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky. Nařízení Řím III je závazné pouze pro ty státy, které se účastní posílené spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozluky a rozvodu, mezi které Česká republika nepatří. Ovšem Nařízení Řím III je závazné pro Belgické království, Bulharskou republiku, Spolkovou republiku Německo, Španělské království, Francouzskou republiku, Italskou republiku, Lotyšskou republiku, Lucemburské velkovévodství, Maďarskou republiku, Maltu, Rakouskou republiku, Portugalskou republiku, Rumunsko, Republiku Slovinsko,²⁴¹ Litvu²⁴², Řecko²⁴³ a Estonsko.²⁴⁴

Nařízením Řím III člení jednotná pravidla ohledně rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky na volbu rozhodného práva stranami a na stanovení rozhodného práva v případě absence dohody o volbě práva rozhodného.

²³⁹ § 22 odst. 1 – ZMPSP.

²⁴⁰ POKORNÝ, M., *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2004 ISBN: 80-7179-902-5, str. 45.

²⁴¹ Rozhodnutí Rady Evropské unie, ze dne 12. července 2010, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, práce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, (2010/405/EU).

²⁴² Rozhodnutí Evropské komise, ze dne 21. listopadu 2012, kterým se potvrzuje účast Litvy na posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, (2012/714/EU).

²⁴³ Rozhodnutí Evropské komise, ze dne 27. ledna 2014, kterým se potvrzuje účast Řecka na posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, (2014/39/EU).

²⁴⁴ Rozhodnutí Evropské komise, ze dne 10. srpna 2016, kterým se potvrzuje účast Estonska na posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, (2016/1366/EU).

V případě, kdy manželé uzavřou dohodu o volbě práva rozhodného, je jejich volba limitována formou taxativního výčtu alternativních hraničních určovatелů, pomocí kterých lze rozvod manželství navázat na rozhodné právo.

Tento taxativní výčet tvoří hraniční určovatel obvyklého bydliště temporálně stabilizovaný k okamžiku uzavření dohody o volbě práva rozhodného,²⁴⁵ posledního společného obvyklého bydliště, pokud v daném místě v okamžiku uzavření dohody stále alespoň jeden z manželů bydlí,²⁴⁶ právo státu, jehož je jeden z manželů v době uzavření dohody státním příslušníkem,²⁴⁷ či závěrem *lex fori*.²⁴⁸

V případě, kdy manželé dohodu o rozhodném právu neuzavřou, Nařízení Řím III stanovuje kaskádu hraničních určovatелů, kterou tvoří společné obvyklé bydliště temporálně stabilizované k okamžiku zahájení řízení,²⁴⁹ následně místo, „v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud k ukončení pobytu nedošlo dříve než rok před zahájením řízení u soudu a jeden z manželů v tomto státě pobývá ještě v okamžiku zahájení řízení u soudu,“²⁵⁰ poté v případě nemožnosti aplikace těchto hraničních určovatелů nastupuje společná *lex patriae* obou manželů a závěrem,²⁵¹ pokud nelze aplikovat ani hraničního určovatel *lex patriae* nastupuje hraniční určovatel *lex fori*.²⁵²

Nadto Nařízení Řím III konstatuje, že pokud rozhodné právo rozvod neupravuje rozvod manželství, „či jednomu z manželů nezajišťuje rovný přístup k rozvodu nebo rozluce z důvodu jeho pohlaví“²⁵³ užíje se právní řád navázaný hraničním určovatelem *lex fori*. Navázání právního řádu dle tohoto ustanovení může být aplikováno pouze v případě, kdy původně stanovený rozhodní právní řád neupravuje rozvod manželství žádným způsobem, a tedy *de facto* samotný institut rozvodu nezná.²⁵⁴

²⁴⁵ Článek 5 odst. 1 písm. a - Nařízení Řím III.

²⁴⁶ Článek 5 odst. 1 písm. b - Nařízení Řím III.

²⁴⁷ Článek 5 odst. 1 písm. c - Nařízení Řím III.

²⁴⁸ Článek 5 odst. 1 písm. d - Nařízení Řím III.

²⁴⁹ Článek 8 písm. a - Nařízení Řím III.

²⁵⁰ Článek 8 písm. b - Nařízení Řím III.

²⁵¹ Článek 8 písm. c - Nařízení Řím III.

²⁵² Článek 8 písm. d - Nařízení Řím III.

²⁵³ Článek 10 Nařízení Řím III.

²⁵⁴ Stanovisko generálního advokát Evgenije Tančeva, přednesené dne 26. března 2020(1), sp. zn. C-249/19, ve věci JE proti KF.

8.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy

Kolizní úpravu stanovující rozhodný právní řád pro hmotněprávní posouzení rozvodu manželství obsahují i dvoustranné mezinárodní smlouvy.

Zástupcem dvoustranných smluv, které stanovují za základního hraničního určovatele společností státní příslušnost obou manželů patří Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.²⁵⁵ Pokud nelze rozhodné právo zvolit na základě společné státní příslušnosti, rozhodné právo bude stanoveno dle hraničního určovatele *lex fori*.²⁵⁶ Shodně stanovuje Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou,²⁵⁷ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou²⁵⁸, Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou²⁵⁹, Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou²⁶⁰, Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem,²⁶¹ Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán²⁶² a Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.²⁶³

Státní příslušnost manželů představuje významné kritérium i v případě Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií. Jsou-li manželé státními příslušníky jedné ze smluvní stran, je založena příslušnost soudu tohoto státu, kterého jsou oba manželé občany, a rozhodné právo bude navázáno hraničním určovatelem *lex fori*. Pokud mají manželé bydliště na území druhého státu, je příslušný i soud na území tohoto druhého státu. Soud na území druhého státu může manželství rozvést *„pouze z příčin a za podmínek, které jsou současně stanoveny právními řády obou smluvních*

²⁵⁵ Článek 26 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

²⁵⁶ Článek 26 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik.

²⁵⁷ Článek 34 odst. 1,2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou.

²⁵⁸ Článek 20 odst. 1,2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou.

²⁵⁹ Článek 28 odst. 1,2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou.

²⁶⁰ Článek 22 odst. 1, 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou.

²⁶¹ Článek 28 odst. 1,2 - Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem.

²⁶² Článek 28 odst. 1,2 - Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán.

²⁶³ Článek 20 odst. 1,2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.

stran.²⁶⁴ Splnění příčin a podmínek současně stanovených v obou právní řádech smluvních stran je vyžadováno vždy, pokud jeden z manželů je státním příslušníkem prvního smluvního státu a druhý je státním příslušníkem druhého smluvního státu.²⁶⁵

V případě uzavření manželství mezi státním příslušníkem České republiky a státním příslušníkem Koreji pro určení rozhodného práva upravující podmínky rozvodu manželství poslouží Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou. Tato smlouva stanovuje za základního hraničního určovatele *lex patriae*,²⁶⁶ kterého by v demonstrovaném případě nebylo možné použít s ohledem na absenci společného státního občanství. Navázání dle v této smlouvě stanovené kaskády hraničních určovatelů by bylo nezbytné provést na základě náhradního kritéria posledního společného bydliště. Pokud však i navázání tímto hraničním určovatelem selže, užije soud svého právního řádu.²⁶⁷ Totožnou kaskádu hraničních určovatelů pro stanovení rozhodného práva v záležitostech rozvodu manželství určuje též Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.²⁶⁸

8.4. Dílčí shrnutí významu *lex patriae*

V návaznosti na v této kapitole popsané zkoumání je na místě shrnout, že jak ZMPSP, tak i ZMPS stanovuje za základního hraničního určovatele pro rozvod manželství *lex patriae*. Při komparaci těchto dvou pramenů je příhodné si povšimnout rozšíření kaskády hraničních určovatelů v ZMPS, které oproti ZMPSP stanovuje navíc hraničního určovatele společného obvyklého pobytu manželů, který nastoupí v případě, kdy není možné určit rozhodný právní řád dle hraničního určovatele společné státní příslušnosti.

Zcela shodně za základního hraničního určovatele stanovují společnou státní příslušnost obou manželů zkoumané dvoustranné mezinárodní smlouvy.

²⁶⁴ Článek 26 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.

²⁶⁵ Článek 26 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií.

²⁶⁶ Článek 21 odst. 1 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.

²⁶⁷ Článek 21 odst. 2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou.

²⁶⁸ Článek 27 odst. 1,2 - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou.

S ohledem k tomu lze označit hraničního určovatele společné státní příslušnosti, pokud manželé disponují společnou státní příslušností, za zcela zásadní pro rozvod manželství.

Významnou odlišnost oproti tuzemskému právnímu řádu zakládá Nařízení Řím III, které při neexistenci dohody o volbě práva rozhodného stanovuje kaskádu hraničních určovatelů. V této kaskádě hraničních určovatelů hraniční určovatel *lex patriae* nastoupí až v okamžiku, kdy není možné k navázání na rozhodný právní řád užít hraniční určovatel společného obvyklého bydliště temporálně stabilizovaného k okamžiku zahájení řízení či hraniční určovatel posledního společného obvyklého bydliště.

Ačkoliv komunitární kolizní úprava rozvodu manželství obsažená v Nařízení Řím III. stanovuje při neexistenci dohody o volbě práva rozhodného základního hraničního určovatele společný obvyklý pobyt manželů, Nařízení Řím III. není v současné době pro Českou republiku závazné. S ohledem na to je nezbytné při posouzení významu hraničního určovatele *lex patriae* v prostředí českého právního řádu vycházet z právních pramenů, které představují dvoustranné mezinárodní smlouvy a ZMPS, u kterých převládá právě základní hraniční určovatel *lex patriae*. V případě kolizní úpravy rozvodu manželství tudíž nelze stanovenou hypotézu potvrdit.

9. Registrované partnerství

Registrované partnerství představuje statusový poměr, který je v prostředí tuzemského právního řádu upraven zejména Zákonem o registrovaném partnerství, který vstoupil v účinnost dne 01. července 2006. Tento zákon registrované partnerství definuje jako „*trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem tímto zákonem.*“²⁶⁹

Podmínka vzniku registrovaného partnerství způsobem stanoveným v Zákoně o registrovaném partnerství obsahuje zejména požadavky na svobodný projev vůle osob stejného pohlaví²⁷⁰ učiněný před matričním úřadem²⁷¹, absenci

²⁶⁹ § 1 odst. 1 - Zákon o registrovaném partnerství.

²⁷⁰ § 2 odst. 1 - Zákon o registrovaném partnerství.

²⁷¹ § 2 odst. 2 - Zákon o registrovaném partnerství.

příbuzenství v linii přímé,²⁷² dovršení 18 let,²⁷³ absenci omezení svéprávnosti v této oblasti²⁷⁴ a absenci stále trvajícího dříve uzavřeného registrovaného partnerství.²⁷⁵

Kromě uvedeného velice významnou podmínkou uzavření registrovaného partnerství, a to zejména takového, které obsahuje mezinárodní prvek, je aby „alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem České republiky.“²⁷⁶ Důvodová zpráva k tomuto ustanovení vysvětluje motivaci zákonodárce k uzákonění nemožnosti uzavření registrovaného partnerství dvěma cizinci. Tuto motivaci tvoří nevyjasněné poměry, zejména evropské, pokud jde nejen o uznávání partnerství, ale i o jednotný přístup k jeho úpravě, a tak „není možno dost dobře připustit, aby do partnerství v České republice vstupovali dva cizí státní příslušníci.“²⁷⁷

9.1. Kolizní úprava v českém právním řádu

Kolizní úprava registrovaného partnerství je obsažena v samostatné hlavě VI. ZMPS. Na rozdíl od kolizní úpravy manželství, kolizní úprava registrovaného partnerství stanovuje pro veškeré poměry registrovaných partnerů navázání na rozhodný právní řád hraničním určovatelem lex loci celebrationis neboli kritéria místa uzavření registrovaného partnerství.²⁷⁸

Kritérium místa uzavření registrovaného partnerství se pro úplnost aplikuje k navázání na rozhodný právní řád v otázkách způsobilosti k uzavření registrovaného partnerství, k jeho zrušení či rozhodnutí o neplatnosti či neexistenci registrovaného partnerství a dále pro úpravu poměrů osobních a majetkových mezi registrovanými partnery.²⁷⁹

Stanovení jednotného hraničního určovatele pro veškeré otázky registrovaného partnerství, a to právě hraničního určovatele lex loci celebrationis, zákonodárce odůvodňuje zásadními odlišnostmi institutu registrovaného partnerství, které je nutno uznat, skutečně panují.²⁸⁰

²⁷² § 4 odst. 3 - Zákon o registrovaném partnerství.

²⁷³ § 4 odst. 4 písm. a - Zákon o registrovaném partnerství.

²⁷⁴ § 4 odst. 4 písm. b - Zákon o registrovaném partnerství.

²⁷⁵ § 2 odst. 4 písm. c - Zákon o registrovaném partnerství.

²⁷⁶ § 4 odst. 2 - Zákon o registrovaném partnerství.

²⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, k § 3.

²⁷⁸ § 67 - ZMPS.

²⁷⁹ § 67 odst. 2 - ZMPS.

²⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, k § 67.

Příkladem v prostředí francouzského právního řádu obdobu registrovaného partnerství představuje *pacte civil de solidarité*.²⁸¹ Avšak institut *pacte civil de solidarité* je významově zcela odlišný. Zatímco registrované partnerství je trvalé společenství osob stejného pohlaví, *pacte civil de solidarité* je společenstvím dvou osob stejného či odlišného pohlaví,²⁸² které se od manželství liší především formou uzavření a ve své podstatě méně složitým procesem jeho zrušení a obecně nižší závaznosti oproti manželství.²⁸³

S ohledem na zásadní odlišnosti institutu registrovaného partnerství v různých právních řádech je třeba vymezit, jaké zahraniční instituty je možné chápat za tzv. obdobné poměry ve smyslu § 67 odst. 2 ZMPS. S ohledem na výslovné označení francouzského institutu *pacte civil de solidarité* za obdobný poměr registrovanému partnerství v důvodové zprávě,²⁸⁴ je možné vyvodit, že obdobný poměr registrovaného partnerství lze definovat kombinací pozitivní a negativní definicí. Pozitivně lze vyvodit, že obdobným poměrem registrovanému partnerství „rozumíme trvalé společenství osob bez ohledu na jejich pohlaví, aprobované vydáním potvrzujícího úředního aktu ve státu jeho uzavření,“²⁸⁵ avšak zároveň negativně je třeba vymezit, že obdobným poměrem registrovaného partnerství není takové společenství dvou osob, které je zároveň manželstvím.

Dle této definice je za obdobu tuzemského registrovaného partnerství příkladem možné považovat tzv. *civil partnership*²⁸⁶ dle práva Anglie.²⁸⁷

²⁸¹ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 9788073808891, str. 359.

²⁸² *Pacte civil de solidarité (Pacs)*. Service-Public.fr. [online]. [cit. 2023-03-10]. dostupné na <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/N144>.

²⁸³ *Le Pacs (pacte civil de solidarité)*. Notaires de France. ze dne 03. října 2022, [online]. [cit. 2023-03-12]. dostupné na <https://www.notaires.fr/fr/couple-famille/le-pacs-pacte-civil-de-solidarite>.

²⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, k § 67.

²⁸⁵ ZAVADILOVÁ, M., GRYGAR, J., § 67. In: BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-12]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁸⁶ Anglický Zákon o občanském partnerství z roku 2004, Civil Partnership Act 2004, [online]. [cit. 2022-12-03]. dostupné v originálním znění na <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/33/contents>.

²⁸⁷ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 16.12.2020 sp. zn. 27 C 137/2020 - 28.

9.2. Právo Evropské unie

Za významný právní pramen v oblasti práva Evropské unie stanovující rozhodný právní řád pro poměry mezi registrovanými partnery lze bezpochybně označit Nařízení Rady (EU) 2016/1104, které provádí posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

Zde je na místě doplnit, jakým způsobem Nařízení Rady (EU) 2016/1104 definuje samotný pojem registrované partnerství. Dle této definice je „registrovaným partnerstvím právně upravený režim společného života dvou osob, jehož registrace je podle dotčeného práva povinná a jenž splňuje právní náležitosti vyžadované tímto právem pro jeho vznik.“²⁸⁸

Z tohoto lze vyvodit, že registrované partnerství je formou zákonem upraveného soužití dvou osob, a to osob pohlaví stejného či odlišného, k jehož založení musí být bez výhrady nutná registrace, jejíž podmínky jsou upraveny rozhodným právním řádem téhož státu a zároveň partneři splňují vyžadované náležitosti stanovené téže právním řádem pro vznik registrovaného partnerství.

Nařízení Rady (EU) 2016/1104, totožně příkladem jako Nařízení Rady (EU) 2016/1103, zakládá zásadu univerzální použitelnosti a zásadu jednoty rozhodného práva. S ohledem na tyto zásady právní řád, který byl stanoven tímto nařízením za rozhodný bude aplikován bez ohledu na skutečnosti, zdali se jedná o právní řád státu, který je členským státem či nikoliv. Kromě tohoto rozhodný právní řád stanovený kolizními normami obsaženými v tomto nařízení slouží pro posouzení veškerého majetku registrovaných partnerů, nehledě na teritoriální lokaci majetku či jeho jednotlivých částí.²⁸⁹

Nařízení Rady Evropské unie 2016/1104 člení kolizní úpravu dle skutečnosti, zdali partneři provedli volbu práva rozhodného uzavřením dohody o volbě práva rozhodného či nikoliv.

V případě, kdy partneři uzavřou dohodu o volbě práva rozhodného, je takováto dohoda účinná, pouze pokud bylo provedeno navázání pomocí jednoho z taxativně vymezených hraničních určovatелů. Limitace volby rozhodného právního řádu je oproti Nařízení Rady (EU) 2016/1103 širší a to o možnost provést volbu rozhodného práva dle kritéria místa, ve kterém registrované partnerství

²⁸⁸ Článek 3 odst. 1 písm. a - Nařízení Rady (EU) č. 2016/1104.

²⁸⁹ Článek 21 - Nařízení Rady (EU) č. 2016/1104.

vzniklo.²⁹⁰ Zbylá kritéria zůstávají totožná. Pro úplnost tyto hraničními určovatele představují obvyklý pobyt alespoň jednoho z partnerů temporálně stabilizovaný k okamžiku uzavření dohody²⁹¹ a státní příslušnost alespoň jednoho z partnerů k okamžiku uzavření dohody o volbě práva rozhodného²⁹². Dané kolizní ustanovení de facto vylučují mobilní konflikt. Ačkoliv výslovná temporální stabilizace je stanovena pouze u hraničních určovatelů obvyklého pobytu a státní příslušnosti, místo uzavření registrovaného partnerství je ze své povahy absolutně stabilní.

Zásadní rozdíl mezi Nařízením Rady (EU) 2016/1104 a Nařízením Rady (EU) 2016/1103 panuje v obsažených kolizních normách provádějící navázání na rozhodné právo v případě, kdy registrovaní partneři neuzavřeli dohodu o volbě práva rozhodného. Zatímco Nařízení Rady (EU) 2016/1103 pro daný případ stanovuje kaskádu hraničních určovatelů,²⁹³ Nařízení Rady (EU) 2016/1104 výslovně stanovuje, že „*právem rozhodným pro majetkové důsledky registrovaného partnerství je právo státu, podle jehož práva registrované partnerství vzniklo.*“²⁹⁴

Od stanovení práva rozhodného dle kritéria místa uzavření manželství se lze odchýlit, a to pouze na návrh směřovanému justičnímu orgánu, který v záležitosti rozhoduje. Aplikace rozhodného práva, kterého se alespoň jeden z partnerů dovolává, je možná pokud tento právní řád s registrovaným partnerstvím spojuje majetkové poměry a pokud s tím kumulativně alespoň jeden z manželů prokáže, že v dovolávaném státě měli partneři po výrazně dlouhý časový interval poslední společný obvyklý pobyt nebo oba partneři při předcházejícím plánování jejich majetkových vztahů použití tohoto právního řádu předpokládali.²⁹⁵

9.3. Dílčí shrnutí významu *lex patriae*

V případě opomenutí možnosti uzavření dohody o volbě práva rozhodného pro otázky týkající se registrovaného partnerství, kterou zakládá Nařízení Rady (EU) 2016/1104, panuje shoda v tuzemské kolizní úpravě obsažené v ZMPS a

²⁹⁰ Článek 22 odst. 1 písm. c - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1104.

²⁹¹ Článek 22 odst. 1 písm. a - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1104; Čl. 22 odst. 1 písm. a - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

²⁹² Článek 22 odst. 1 písm. b - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1104; Čl. 22 odst. 1 písm. b - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

²⁹³ Článek 26 odst. 1 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1103.

²⁹⁴ Článek 26 odst. 1 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1104.

²⁹⁵ Článek 26 odst. 2 - Nařízení Rady (EU), č. 2016/1104.

kolizní úpravě registrovaného partnerství v sekundárním právu Evropské unie, které obsahuje právě Nařízení Rady (EU) 2016/1104.

Oba tyto právní prameny, jak bylo vysvětleno výše, stanovují hraniční určovatel *lex loci celebrationis*. Odchýlení se od základních hraničních určovatelů, které byly stanoveny v kolizních normách stanovující rozhodný právní řád v předchozích kapitolách, zcela jistě pramení v zásadní odlišnosti hmotněprávní úpravy a registrovaného partnerství a jeho obdoba v různých státech.

S ohledem na relativní novost institutu registrovaného partnerství nelze provést historickou komparaci kolizních norem stanovující rozhodný právní řád pro jednotlivé aspekty registrovaného partnerství. Z toho důvodu je velice obtížné vyvrátit či ověřit hypotézu této práce v oblasti registrovaného partnerství. Jistě by bylo možné zhodnotit, že v oblasti kolizních norem registrovaného partnerství se hraniční *lex patriae* nevyskytuje, a tím by byla v této dílčí kapitole hypotéza práce vyvrácena. S ohledem na nemožnost posouzení vývoje hraničního určovatele *lex patriae* z hlediska časového, nelze nastolenou hypotézu ani potvrdit ani vyvrátit.

10. Závěr

Z úvodu této práce vyplývají dva cíle zkoumání, které byly pro účely této práce vytýčeny. První z těchto cílů bylo vytvořit ucelenou analýzu hraničních určovatelů obsažených v kolizních normách stanovujících rozhodný právní řád pro otázku manželského práva.

První tematická kapitola nazvaná Manželské právo byla zaměřena na samotnou definici pojmu manželské právo v rámci tuzemského právního řádu. Výklad definice tohoto pojmu zahrnuje velice stručný historický exkurz do vývoje definice manželství počínající v římském právu. Následně pro demonstraci významu kolizních norem v oblasti manželského práva je v této kapitole dále provedena hmotněprávní komparace manželství v jednotlivých vybraných právních rádech.

Pro úplný a přehledný rozbor hraničních určovatelů obsažených v kolizních normách bylo manželské právo systematicky rozčleněno do jednotlivých následujících kapitol: (i.) Způsobilost k uzavření manželství, (ii.) Osobní vztahy mezi manželi, (iii.) Majetkové vztahy mezi manželi, (iv.) Vyživovací povinnost mezi manželi, (v.) Neplatnost a neexistence manželství (vi.) Zánik manželství a (vii.) Registrované partnerství.

Každá z výše uvedených kapitol po stručném uvedení do problematiky byla věnována zákonné kolizní úpravě obsažené v ZMPS. Při rozboru hraničních určovatelů obsažených v kolizních normách ZMPS nebyla opomenuta předcházející kolizní právní úprava obsažená v ZMPSP, který předcházel ZMPS, a to za účelem posouzení historického vývoje hraničních určovatelů obsažených v kolizních normách.

Po vyčerpání výkladu hraničních určovatelů obsažených v tuzemské zákonné právní úpravě pro oblast vytyčenou v názvu každé kapitoly, byla pozornost věnována sekundárnímu právu Evropské unie. Zde je na místě zdůraznit, že sekundární právo Evropské unie neobsahuje kolizní úpravu veškerých podoblastí manželského práva.

Za významný v této práci považuji rozbor hraničních určovatelů obsažených ve dvoustranných mezinárodních smlouvách, které jsou pro Českou republiku závazné. V každé kapitole upravující dílčí část manželského práva, vyjma kapitoly zabývající se kolizní úpravou registrovaného partnerství, bylo důsledně zkoumáno, které hraniční určovatele jednotlivá dvoustranná mezinárodní smlouva užívá k navázání dílčích částí manželského práva na konkrétní právní řád. S ohledem na absenci kolizní úpravy registrované partnerství ve dvoustranných mezinárodních smlouvách, kapitola pojednávající o registrovaném partnerství neobsahuje rozbor hraničních určovatelů obsažených v bilaterálních mezinárodních smlouvách

S ohledem na shora uvedené tato práce předkládá ucelený rozbor hraničních určovatelů, které jsou obsaženy ve všech typech pramenů práva obsahující kolizní normy vztahující se k problematice manželského práva, tj. zákonné normy, právo Evropské unie a dvoustranné mezinárodní smlouvy. Předmětná práce se neomezuje na pouhé označení skupin dvoustranných mezinárodních smluv, ale zabývá se důsledně stanovením jednotlivých hraničních určovatelů v každé jednotlivé dvoustranné mezinárodní smlouvě.

Druhým cílem této práce bylo ověřit následující hypotézu: *V průběhu času dochází ke změně významnosti a četnosti užití hraničního určovatele lex patriae sloužícího k navázání na rozhodný právní řád v kolizních normách manželského práva.*

Pro posouzení, zdali dochází ke změně významu a četnosti hraničního určovatele lex patriae, je významné rozlišit dobu vstupu v účinnost jednotlivých právních pramenů, ze kterých tato práce vychází. Dvoustranné mezinárodní

smlouvy byly uzavírány povětšinou převážně v šedesátých až devadesátých letech 20. století. Oproti tomu ZMPS vstoupil v účinnost až dne 1. ledna 2014. Z toho důvodu pro potřeby této práce byly dvoustranné mezinárodní smlouvy považovány za starší pramen práva oproti ZMPS. Avšak je na místě zdůraznit, že v této práci uvedené dvoustranné mezinárodní smlouvy jsou stále účinné, a proto je zcela jistě nelze označovat za pramen historický.

Při zkoumání četnosti, a s tím související významnosti, hraničního určovatele *lex patriae* se nelze omezit na pouhou komparaci dvoustranných mezinárodních smluv a ZMPS. Především z toho důvodu byla do této práce zahrnuta i kolizní úprava obsažená v ZMPSP, který nabyl účinnosti dne 1. dubna 1964 a účinnosti pozbyl ke dni 1. ledna 2014. V neposlední řadě je nezbytné zohlednit právo Evropské unie, které s ohledem na okamžik vstupu v účinnost jednotlivých dotčených nařízení bude pro účely této práce považováno za novější pramen práva.

Z důvodu odlišnosti kolizní úpravy jednotlivých shora uvedených podoblastí manželského práva, pro účely potvrzení či vyvrácení nastolené hypotézy autor této práce považuje za nezbytné shrnout jednotlivé podoblasti samostatně.

Způsobilost k uzavření manželství se dle ZMPS zcela totožně, jako dle ZMPSP řídí hraničním určovatelem *lex patriae*. Z předmětných dvoustranných mezinárodních smluv zcela totožně vyplývá, že kritérium státní příslušnosti má rovněž zcela zásadní význam. Je nutno připustit, že značné množství dvoustranných mezinárodních smluv stanovuje povinnost splnění podmínek stanovených právním řádem státu navázaným hraničním určovatelem *lex patriae* a kumulativně hraničním určovatelem *lex loci celebrationis*. Z tohoto zcela jistě nelze vyvodit, že by míra užití hraničního určovatele ztrácela na významu.

Pro osobní vztahy mezi manželi stanovuje ZMPSP hraniční určovatel *lex patriae*. Kritérium státní příslušnosti pro stanovení rozhodného právního řádu, kterým se řídí osobní vztahy mezi manželi stanovuje i většina dvoustranných právních smluv. Za jediné dvě výjimky lze uvést Smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik a Smlouvu mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán, které stanovují za základního hraničního určovatele společného bydliště manželů. Z důvodu, že současná zákonná kolizní úprava obsažená v ZMPS stanovuje taktéž základního hraničního *lex patriae*, význam hraničního určovatele *lex patriae* zůstává neměnný.

Majetkové vztahy mezi manželi dle ZMPSP se řídí právním řádem státu, kterého jsou státními příslušníky, pokud nelze stanovit dle státní příslušnosti, užije se *lex fori*. Obdobně lze shrnout, že dvoustranné mezinárodní smlouvy nejhojněji stanovují jako základní hraniční určovatel *lex patriae*. Od tohoto se zcela zásadně odchyluje kolizní úprava upravující majetkové vztahy mezi manželi obsažená v ZMPS, která stanovuje za základního hraničního určovatele kritérium obvyklého pobytu. Nynější snahu o navázání právního řádu dle hlediska obvyklého pobytu manželů dokládá i kolizní ustanovení Nařízení Rady EU č. 2016/1103, které při neexistenci dohody o volbě práva rozhodného stanovuje jako základní hraniční určovatel obvyklý pobyt manželů. Kromě odchýlení se od hraničního určovatele *lex patriae* z této práce vyplývá, že dochází též k umožnění manželům uzavřít dohodu o právu rozhodném pro jejich majetkové vztahy.

Vyživovací povinnost mezi manželi v ZMPSP nebyla samostatně upravena, a proto při určení, kterým právním řádem se vyživovací povinnost mezi manželi řídí, bylo nezbytné posuzovat dle kolizní normy upravující osobní poměry mezi manželi. Pro úplnost je na místě připomenout, že dle ZMPSP pro osobní poměry mezi manželi platil hraniční určovatel *lex patriae*. Pokud nebylo možné stanovit rozhodný právní řád na základě hraničního určovatele *lex patriae*, nastoupil hraniční určovatel *lex fori*. I přes skutečnost, že žádná z dvoustranných mezinárodních smluv, které jsou v této práci uvedeny, kolizní úpravu pro vyživovací povinnost neobsahuje, je nezbytné uvést, že pokud je ve dvoustranných mezinárodních smlouvách kolizní úprava vyživovací povinnosti mezi manželi obsažena, provádějí navázání vyživovací povinnosti mezi manželi na rozhodný právní řád zpravidla hraničním určovatelem *lex patriae*. Od ZMPSP a dvoustranných mezinárodních smluv se odchyluje Haagský protokol z roku 2007, na jehož užití odkazuje právě ZMPS. Haagský protokol z roku 2007 stanovuje za základního hraničního určovatele kritérium obvyklého pobytu osoby oprávněné z vyživovací povinnosti. Nadto Haagský protokol z roku 2007 zakládá možnost uzavření dohody o právu rozhodném, kde *lex patriae* představuje jeden z taxativně vymezených hraničních určovatelů, pomocí kterých je možné navázání rozhodného práva při uzavření dohody o právu rozhodném. Ačkoliv z uvedeného vyplývá, že i dnes je možné navázání vyživovací povinnosti hraničním určovatelem *lex patriae*, bylo by tak možné pouze v případě uzavření dohody o právu rozhodném. S ohledem na shora uvedené je zcela zřejmé, že dochází k upouštění od preference hraničního

určovatele *lex patriae*, namísto kterého nastupuje hraniční určovatel obvyklého pobytu.

Neexistence a neplatnost manželství dle kolizní úpravy obsažené v ZMPSP byla navázána na rozhodný právní řád hraničním určovatelem *lex patriae*. Na rozdíl od tohoto ZMPS člení důvody neplatnosti a neexistence manželství na důvody vzniklé v otázkách (i) způsobilosti k uzavření manželství, která se řídí hraničním určovatelem *lex patriae* a na otázkách (ii) formy uzavření manželství, které se řídí hraničním určovatelem *lex loci celebrationis*. Při rozboru dvoustranných mezinárodních smluv byla zjištěna vysoká nekonzistentnost. Zatímco některé dvoustranné smlouvy stanovují jako hraničníurčovatel pro navázání právního řádu pro posouzení neexistence a neplatnosti manželství *lex patriae*, totožně jako ZMPSP, jin pro otázky neexistence a neplatnosti manželství obsahují kolizní ustanovení zvlášť pro způsobilost k uzavření manželství a zvlášť pro formu uzavření manželství. S ohledem ke zjištěním, ke kterým autor této práce dospěl, nelze dovodit, že by význam hraničního určovatele *lex patriae* upadal na svém významu.

Kapitola Zánik manželství byla věnována zejména rozvodu manželství. Z provedeného zkoumání kolizní úpravy rozvodu manželství bylo zjištěno, že ZMPSP stanovoval jako základní hraniční určovatel pro rozvod manželství *lex patriae*. Zcela totožně je *lex patriae* jako základní hraniční určovatel pro navázání na rozhodný právní řád, kterým se řídí rozvod manželství, považován i současnou zákonnou kolizní úpravou obsaženou v ZMSP. Preference kritéria státní příslušnosti pro určení rozhodného právního řádu u rozvodu manželství je patrná i u dvoustranných mezinárodních smluv, které právě *lex patriae* stanovují za základního hraničního určovatele.

Závěrečná kapitola této práce byla věnována kolizní úpravě registrovaného partnerství. Při neexistenci dohody o rozhodném právu, kterou se právní aspekty registrovaného partnerství budou řídit, ZMPS totožně jako Nařízení Rady (EU) 2016/1104 stanovuje hraniční určovatel *lex loci celebrationis*. Avšak s ohledem na relativní novost institutu registrovaného partnerství nelze provést historickou komparaci. Preference hraničního určovatele *lex loci celebrationis* pro stanovení rozhodného právního řádu, kterým se řídí jednotlivé právní aspekty registrovaného partnerství, zcela jistě odráží zásadní hmotněprávní odlišnosti registrovaného partnerství či jeho obdoba v různých právních řádech.

Ze závěrečného shrnutí jednotlivých kapitol neomylně vyplývá, že k úpadku významu hraničního určovatele *lex patriae* dochází v otázkách majetkových vztahů mezi manželi a vyživovací povinnosti mezi manželi, kdy pro obě tyto podoblasti manželského práva dochází k preferenci stanovení rozhodného právního řádu na základě hraničního určovatele obvyklého pobytu. Oproti tomu význam *lex patriae* zůstává neměnný v oblastech způsobilosti k uzavření manželství, osobních vztahů mezi manželi, neexistenci a neplatnosti manželství a zániku manželství. Dále lze konstatovat, že kritérium *lex patriae* není nejvýznamnějším hraničním určovatelem v otázkách registrovaného partnerství.

S ohledem ke shora uvedenému hypotézu, která byla v této práci nastolena: „*V průběhu času dochází ke změně významnosti a četnosti užití hraničního určovatele lex patriae sloužícího k navázání na rozhodný právní řád v kolizních normách manželského práva.*“, nelze z obecného pohledu potvrdit. Nicméně, z konkrétního pohledu, co se týče otázek majetkových vztahů mezi manžely a vyživovací povinnosti mezi manžely, tuto hypotézu potvrdit lze.

Seznam použitých zkratk

Code Civil – Francouzský občanský zákoník, Code Civil des Français, ve znění účinném ke dni 15. března 2023

Haagský protokol z roku 2007 - Haagský protokol ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti.

Listina - Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Nařízení Brusel II bis - Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

Nařízení Brusel II ter - Nařízení rady (EU) č. 2019/1111 ze dne 25. 6. 2019, o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí.

Nařízení Rady (ES), č. 4/2009 - Nařízení Rady (ES) č. 4/2009, ze dne 18. prosince 2008, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

Nařízení Rady (EU) 2016/1103 - Nařízení Rady (EU) 2016/1103, ze dne 24. června 2016, provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství.

Nařízení Rady (EU), č. 2016/1104 - Nařízení Rady (EU) 2016/1104, ze dne 24. června 2016, provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

Nařízení Řím III - Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

Občanský zákoník - Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Předcházející občanský zákoník – Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do dne 31.12.2013.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Sofii dne 25. listopadu 1976, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 3/1978 Sb., ze dne 12. ledna 1978.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Bělehradě dne 20. ledna 1964, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 207/1964 Sb., ze dne 19. listopadu 1964.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Pchjongjangu dne 11. září 1988, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 93/1989Sb. , ze dne 16. června 1989.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Praze dne 18. dubna 1980, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 80/1981 Sb., ze dne 23. června 1981.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou – Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech, uzavřena v Bratislavě dne 28. března

1989, vyhlášena Sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 63/1990 Sb., ze dne 12. února 1990.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech, uzavřena v Ulánbátaru dne 15. října 1976, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 106/1978 Sb., ze dne 30. března 1978.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, uzavřena ve Varšavě dne 21. prosince 1987, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 42/1989 Sb., ze dne 03. dubna 1989.

Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem - Smlouva o právní pomoci v občanských věcech mezi Českou republikou a Rumunskem, uzavřena v Bukurešti dne 11. července 1994, vyhlášena Sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 1/1996 Sb., ze dne 05. ledna 1996.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Moskvě dne 12. srpna 1982, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 95/1983 Sb., ze dne 16. května 1983.

Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán - Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech, uzavřena v Taškentu dne 18. ledna 2002, vyhlášena Sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 133/2003 Sb. m.s., ze dne 15. prosince 2003

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou - Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních, uzavřena v Praze dne 12. října 1982, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 98/1984 Sb., ze dne 27. dubna 1984.

Zákon o registrovaném partnerství - Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o rodině - Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění účinném do 31.12.2013

ZMPS - Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

ZMPSP - Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění účinném do 31.12.2013

ZŘS - Zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Ústava - Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Seznam použitých pramenů

Monografie

BALÍK, S., BALÍK, S. *Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí*. 3., rozš. vydání Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-256-1.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M., *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, ISBN 978-80-7478-937-3.

HRDINA, I. A., DOSTALÍK, P., *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8.

KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, ISBN 80-7239-166-6.

KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, ISBN 978-80-7380-550-0.

KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, ISBN 978-80-7380-889-1.

PSUTKA, J., *Společné jmění manželů*. 1. vydání. 2015. Praha: C.H. Beck, ISBN: 978-80-7400-565-7.

TUNA, F., *ROZVOD A ROZLUKA*, Praha, Knihotiskárna Všetěčka a spol., 1927.

Zahraniční monografie

BLACK, J., BRIDGE, J., BOND, T., GRIBBIN, L. *A PRACTICAL APPROACH TO FAMILY LAW*. 8. vydání: New York: Oxford University Press, 2007 ISBN 978-0-19-921276-7.

EVANS, D.M. *International Law*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2006, ISBN 978-0-19-928270-8.

HAYWARD, R., *Conflict of Laws*, čtvrté vydání, London, Cavendish Publishing Limited, 2006, ISBN: 1-85941-972-0.

KRUGER, T., *Civil jurisdiction rules of the EU and their impact on third states*, OXFORD PRIVATE INTERNATIONAL LAW SERIES, New York, Oxford University Press, Inc., 2008, ISBN 978-0-19-922857-7.

KUŚ, A., *Introduction to European Union institutional law*, Lublin, Wydawnictwo KUL, 2013, ISBN: 978-83-7702-728-8.

SHŪILLLEABHÁIN, M.,S., *CROSS-BRODER DIVORCE LAW*. New York: Oxford University Press, 2010, ISBN 978-0-19-958119-1.

STANDLEY, K., *Family law*: New York. 6. vydání: PALGRAVE MACMILLAN, 2008 ISBN 978-0-230-53746-0.

STONE, P, *The Conflict of Laws*. New York, Longman group Limited, 1995 ISBN 0-582-083818 CSD.

Komentáře k zákonům

BELLOŇOVÁ, P., BRODEC, J., GRYGAR, E., GRYGAR, J., JIRMANOVÁ, M., KOTÁSEK, J., NOVÁKOVÁ, M., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., POLÁČEK, B., ROZEHNALOVÁ, N., RŮŽIČKA, K., ŠUK, P., VALDHANS, J. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-24]. ASPI_ID KO91_2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

DOBIÁŠ, P. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-2-28]. ASPI_ID KO9112012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanský zákoník: Komentář*, Svazek II, (§ 655-975). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-3-9]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné na www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

HOLUB, M., NOVA, H., HYKLOVÁ, J., *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde Praha a.s., 2005. ISBN 80-7201-517-6.

POKORNÝ, M., *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2004 ISBN: 80-7179-902-5.

Judikatura

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (prvního senátu), ze dne 22. prosince 2010, ve věci Barbara Mercredi v. Richard Chaff, bod 44, ECLI:EU:C:2010:829, spis. zn. C-497/10 PPU dostupné na <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83470&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=148973>.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie, ze dne 15. července 1964, ve věci Flaminio Costa v. Ente nazionale energia elettrica, spis. zn. 6/64, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:61964CJ0006&from=CS>.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 12. května 2022, ve věci W. J. v. L. J. a J. J., spis. zn. C-644/20, dostupné na <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=259145&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=588882>.

Rozsudek Krajského soudu v Brně, ze dne 22.08.2017, spis. zn. 29 A 122/2015 – 34.

Rozsudek Městského soudu v Praze, ze dne 04.04.2016, spis. zn. 5 A 185/2012 – 58.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 16.09.2022 spis. zn. 21 C 88/2022 – 50.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 16.12.2020 spis. zn. 27 C 137/2020 – 28.

Stanovisko generálního advokáta M. Campos Sánchez-Bordony, přednesené dne 8. července 2021, spis. zn. C-289/20, ve věci IB v. FA., identifikátor ECLI: ECLI:EU:C:2021:561.

Stanovisko generálního advokát Evgenije Tančeva, přednesené dne 26. března 2020, spis. zn. C-249/19, ve věci JE proti KF, identifikátor ECLI:EU:C:2020:230.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 02.06.2005, spis. zn. 30 Cdo 444/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 28.11.2017, spis. zn. 21 Cdo 4096/2016.

Elektronické zdroje

BONOMI, A., *Důvodová zpráva k Protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti*, Haag, Nizozemsko, vypracovaná Stálou kanceláří konference, ISBN 978-92-79-39252-8. [online]. [cit. 2023-02-13] dostupné na <https://assets.hcch.net/docs/347381af-5af2-4158-a529-4775da34a9b4.pdf>.

Le Pacs (pacte civil de solidarité). Notaires de France. ze dne 03. října 2022, [online]. [cit. 2023-03-12]. dostupné na <https://www.notaires.fr/fr/couple-famille/le-pacs-pacte-civil-de-solidarite>.

Manželskou smlouvu loni u notářů podepsalo více než 10 tisíc párů. Advokátní deník, ze dne 18.01.2022. [online]. [cit. 2023-01-06]. dostupné na <https://advokatnidenik.cz/2022/01/18/manzelskou-smlouvu-loni-u-notaru-podepsalo-vice-nez-10-tisic-paru/>.

Pacte civil de solidarité (Pacs). Service-Public.fr. [online]. [cit. 2023-03-10]. dostupné na <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/N144> .

PFEIFFER , M. *Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů* [online]. [cit. 2023-01-02]. Notářská komora České republiky, ze dne 22.03.2019, dostupné na https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_691-kolizni-nastrahy-smluveneho-majetkoveho-rezimu-manzelu#ftnref33.

POSTRÁNECKÁ, R., Zpravodaj Jednoty českých právníků, Jednota českých právníků. rok: 2019, číslo: 1. [online]. [cit. 2022-12-13]. dostupné na: <https://jednotaceskychpravniku.cz/zpravodaj>, str. 36.

Rozvod a rozluka, Španělsko. Evropská soudní síň. ze dne 01. června 2021. [online]. [cit. 2023-02-02]. dostupné na https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?SPAIN&member=1.

SZWARCOVÁ, M., *Nová úprava manželského majetkového práva s mezinárodním prvkem - Nařízení Rady (EU) 2016/1103* [online]. [cit. 2022-12-05]. *epravo.cz*, a.s. ze dne 02.11.2017, dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/nova-uprava-manzelskeho-majetkoveho-prava-s-mezinarodnim-prvkem-narizeni-rady-eu-20161103-106592.html>.

Vývoj obyvatelstva České republiky – 2021. Český statistický úřad, ze dne 03.10.2022. [online]. [cit. 2023-01-17]. dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2021>.

ZUKLÍNOVÁ, M., *Zdánlivé právní jednání* [online]. [cit. 2023-01-12]. ATLAS CONSULTING spol. s.r.o., ze dne 15 července 2015, dostupné na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/zdanlive-pravni-jednani>.

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

Mezinárodní smlouvy

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Sofii dne 25. listopadu 1976, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 3/1978 Sb., ze dne 12. ledna 1978.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Bělehradě dne 20. ledna 1964, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 207/1964 Sb., ze dne 19. listopadu 1964.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Pchjongjangu dne 11. září 1988, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 93/1989Sb., ze dne 16. června 1989.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Praze dne 18. dubna 1980, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 80/1981 Sb., ze dne 23. června 1981.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech, uzavřena v Bratislavě dne 28. března 1989, vyhlášena Sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 63/1990 Sb., ze dne 12. února 1990.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech, uzavřena v Ulánbátaru dne 15. října 1976, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 106/1978 Sb., ze dne 30. března 1978.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských,

rodinných, pracovních a trestních, uzavřena ve Varšavě dne 21. prosince 1987, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 42/1989 Sb., ze dne 03. dubna 1989.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřena v Moskvě dne 12. srpna 1982, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 95/1983 Sb., ze dne 16. května 1983.

Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech, uzavřena v Taškentu dne 18. ledna 2002, vyhlášena Sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 133/2003 Sb. m.s., ze dne 15. prosince 2003

Smlouva o právní pomoci v občanských věcech mezi Českou republikou a Rumunskem, uzavřena v Bukurešti dne 11. července 1994, vyhlášena Sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 1/1996 Sb., ze dne 05. ledna 1996.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních, uzavřena v Praze dne 12. října 1982, vyhlášena Vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 98/1984 Sb., ze dne 27. dubna 1984.

Právní předpisy

Sdělení č. 79/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Běloruskem.

Sdělení č. 82/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Gruzií.

Sdělení č. 80/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Kyrgyzskou republikou.

Sdělení č. 81/2009 Sb.m.s. k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Moldavskou republikou.

Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do dne 31.12.2013.

Zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění účinném do 31.12.2013.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění účinném do 31.12.2013.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Předpisy Evropské unie

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009, ze dne 18. prosince 2008, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

Nařízení Rady (EU) 2016/1104, ze dne ze dne 24. června 2016, provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

Nařízení rady (EU) č. 2019/1111 ze dne 25. 6. 2019, o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

Protokol č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Rozhodnutí Evropské komise, č. 39/2014 ze dne 27. ledna 2014, kterým se potvrzuje účast Řecka na posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

Rozhodnutí Rady (EU) č. 405/2010 ze dne 12. července 2010, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, práce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

Rozhodnutí Evropské komise č. 714/2012 ze dne 21. listopadu 2012, kterým se potvrzuje účast Litvy na posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

Rozhodnutí Rady (EU) č. 941/2009 ze dne 30. listopadu 2009, o uzavření Haagského Protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím.

Rozhodnutí Evropské komise, č. 1366/2016 ze dne 10. srpna 2016, kterým se potvrzuje účast Estonska na posílené spolupráci v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky

Zahraniční předpisy

Anglický Zákon o občanském partnerství z roku 2004, Civil Partnership Act 2004, [online]. [cit. 2022-12-03]. dostupný v originálním znění na <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/33/contents>.

Australský Marriage Act 1961, [online]. [cit. 2022-12-10]. dostupný v originálním znění na <https://www.legislation.gov.au/Details/C2018C00441>.

Bulharský Zákon o rodině, СЕМЕЕН КОДЕКС, [online]. [cit. 2023-01-12]. dostupný v originálním znění na <https://www.justice.government.bg/home/normdoc/2135637484/>.

Francouzský občanský zákoník, Code Civil des Français, ve znění účinném ke dni 15. března 2023, [online]. [cit. 2023-03-15]. dostupný v originálním znění na <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>

Španělský Zákon č. 15/2005 ze dne 8. července, kterým se mění španělský občanský zákoník a španělský občanský procesní zákon o rozvodu a rozluce. LEY 15/2005, [online]. [cit. 2023-03-16]. dostupný v originálním znění na <https://vlex.es/vid/enjuiciamiento-separacion-divorcio-17852874>.

Vietnamský Zákon o manželství a rodině, Národního shromáždění č. 22/2000/QH10, ze dne 09.06.2000, Hanoj.

Vietnamský Zákon o rodině, zákon č. No. 52/2014/QH13, ze dne 26 června 2014, Hanoj, [online]. [cit. 2022-01-18]. dostupný v originálním znění na <https://vietnamlawenglish.blogspot.com/2014/06/vietnam-marriage-and-familylaw-2014.html>.

Cizojazyčné resumé

This thesis focuses on the conflict of laws rules used in certain areas of matrimonial law. Matrimonial law, as a part of family law, is an area where *lex patriae* has always played a significant role as connecting factor. The question that the author tries to answer is whether even nowadays, *lex patriae* still is the most significant connecting factor has when it comes to matrimonial law or whether its role decreased over the time.

Together with the above, the subject of this thesis is also to provide a comprehensive analysis of connecting factors which are contained in various conflict of laws rules and both international as well as bilateral treaties concerning matters of matrimonial law.

First chapter of this thesis is titled Matrimonial law. In this chapter, the author focuses on the introduction of matrimonial law. In order to explain the meaning of matrimonial law, the position of the matrimonial law in the systematics of the Czech Republic law is being described. After that, author focuses on the historical development of the concept of matrimonial law and on the comparison of the meaning of marriage and other aspects of matrimonial law in different jurisdictions.

Next chapters concentrate on specific aspects of matrimonial law such as (i) the capacity to marry, (ii) personal relations between spouses, (iii) property relations between spouses, (iv) maintenance between spouses, (v) nullity and non-existence of marriage, (vi) dissolution of marriage, and (vii) registered partnership.

In each of these chapters, the author first concentrates on the relevant connecting factors contained in the Czech conflict of laws rules and provides an overview of how these connecting factors changed and developed over the time. References to previous legal regulations of the Czech Republic are provided. Next, the author focuses on the conflict of laws rules in matters that form part of matrimonial law from the perspective of EU legislation. Emphasis is also being laid on bilateral treaties which contain conflict of laws rules concerning matters of matrimonial law. Examples of these bilateral treaties are examined individually. Due to the absence of any relevant regulation, no bilateral treaties are mentioned in the chapter on registered partnership. In conclusion, the author summarises the role of *lex patriae* as connecting factor.

As a result of the examination, it is possible to confirm that the role of *lex patriae* decreased over time only with regard to the property relations between spouses and maintenance between spouses. As far as others aspects of matrimonial law are concerned, the role of the law of the nationality (citizenship) of the spouses stays constant.